

KRR-4101-01-00/2014
Nr ewid. 181/2014/P/14/050/KRR

Informacja o wynikach kontroli

NADZÓR NAD FUNKCJONOWANIEM FERM ZWIERZĄT

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

WIZJA

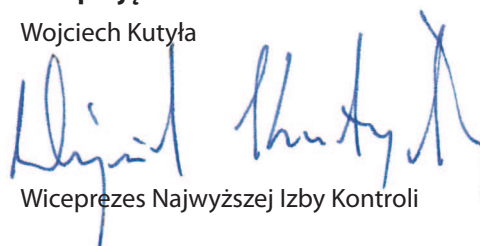
Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Dyrektor Departamentu Rolnictwa i Rozwoju Wsi:
Waldemar Wojnicz

Akceptuję:

Wojciech Kutyla

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:

Krzysztof Kwiatkowski

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

dnia 12. XI. 14 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

1. WPROWADZENIE.....	5
2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI.....	6
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności	6
2.2. Synteza wyników kontroli.....	6
2.3. Uwagi końcowe i wnioski	9
3. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	11
3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych	11
3.2. Istotne ustalenia kontroli	13
3.2.1. Wykonywanie przez organy administracji rządowej zadań w zakresie ochrony środowiska w odniesieniu do ferm zwierząt.....	13
3.2.1.1. Działania Ministra Środowiska	13
3.2.1.2. Realizacja zadań przez Inspekcję Ochrony Środowiska	17
3.2.2. Sprawowanie nadzoru przez Inspekcję Weterynaryjną nad funkcjonowaniem ferm zwierząt.....	23
3.2.3. Realizacja zadań dotyczących ferm zwierząt przez Państwową Inspekcję Sanitarną	27
3.2.4. Współpraca pomiędzy inspekcjami w zakresie ferm zwierząt.....	29
3.2.5. Funkcjonowanie ferm zwierząt.....	31
4. INFORMACJE DODATKOWE	42
4.1. Przygotowanie kontroli	42
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli	42
5. ZAŁĄCZNIKI	45

Wykaz stosowanych skrótów i pojęć

Agenda 21	Program działań, który został przyjęty w czerwcu 1992 roku na Konferencji Narodów Zjednoczonych, poświęconej problemom środowiska i rozwoju (<i>United Nations Conference on Environment and Development, UNCD</i>). Agenda zapoczątkowała opracowywanie kolejnych programów, wdrażających jej założenia na mniejszych obszarach, jak np. Agenda 21 dla Morza Bałtyckiego
GIOŚ	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GIW	Główny Inspektorat Weterynarii
GLW	Główny Lekarz Weterynarii
GUNB	Główny Urząd Nadzoru Budowlanego
IPPC	Zintegrowane zapobieganie i ograniczanie zanieczyszczeń (ang. Integrated Pollution Prevention and Control)
Instalacje (fermy) IPPC, wielkoprzemysłowe farmy zwierząt	Instalacje wymagające uzyskania pozwolenia zintegrowanego, tj. o liczbie stanowisk ponad 40 tys. szt. – w przypadku drobiu, 2 tys. szt. – w przypadku świń (tuczników) o wadze ponad 30 kg lub/i 750 macior
IW	Inspekcja Weterynaryjna
Konwencja Helsińska	Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego podpisana po raz pierwszy w dniu 22 marca 1974 r. oraz ponownie (nowa wersja) w dniu 9 kwietnia 1992 r. przez wszystkie państwa nadbałtyckie oraz Komisję Europejską. W dniu 24 czerwca 1999 r. Polska ratyfikowała Konwencję, która weszła w życie 17 stycznia 2000 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 28, poz. 346)
MRiRW	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
MŚ	Ministerstwo Środowiska
IOŚ	Inspekcja Ochrony Środowiska
PIS	Państwowa Inspekcja Sanitarna
PIW	Powiatowy Inspektorat Weterynarii
PLW	Powiatowy Lekarz Weterynarii
PSS-E	Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
PPIS	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny
Ustawa o nawozach i nawożeniu	Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz. U. z 2007 r. Nr 147, poz. 1033 ze zm.)
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

Temat kontroli

Nadzór nad funkcjonowaniem ferm zwierząt.

Numer kontroli

P/14/050.

Uzasadnienie podjęcia kontroli:

Kontrola została podjęta z inicjatywy własnej NIK. Przemysłowa hodowla zwierząt nie jest obojętna dla jakości i warunków życia ludzi mieszkających w bliskim sąsiedztwie ferm za sprawą uciążliwych odorów oraz zanieczyszczeń wód, w tym w wyniku przenawożenia gleb, prowadzących do zagrożeń chemicznych i mikrobiologicznych. Odzwierciedleniem występujących uciążliwości są protesty lokalnych społeczności oraz skargi kierowane do organów rządowych i parlamentarzystów.

Cel kontroli

Ocena realizacji nadzoru organów administracji rządowej nad funkcjonowaniem przemysłowych ferm zwierząt.

Główne zagadnienia objęte tematyką kontroli

- Wykonywanie zadań przez organy administracji rządowej ochrony środowiska w odniesieniu do ferm zwierząt;
- Sprawowanie nadzoru przez inspekcję weterynaryjną nad funkcjonowaniem ferm zwierząt;
- Realizacja zadań przez państwową inspekcję sanitarną dotyczących ferm zwierząt.

Kontrolą objęto

Badaniami kontrolnymi objęto lata 2011–2013.

Kontrola została przeprowadzona w Ministerstwie Środowiska, Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska, Głównym Inspektoracie Weterynarii, w pięciu wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska, ośmiu powiatowych inspektoratach weterynarii, ośmiu powiatowych stacjach sanitarno-epidemiologicznych. Wykaz skontrolowanych podmiotów przedstawiono w załączniku nr 2 do Informacji.

Kontrola została przeprowadzona na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, przy uwzględnieniu kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 ustawy, tj. legalności, gospodarności, rzetelności i celowości.

W Informacji wykorzystano także wyniki kontroli w wybranych fermach usytuowanych na terenie województwa pomorskiego, kujawsko-pomorskiego, zachodniopomorskiego oraz łódzkiego, przeprowadzonych na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK przez organy inspekcji ochrony środowiska, inspekcji weterynaryjnej, inspekcji sanitarnej, a także organy nadzoru budowlanego.

Czynności kontrolne

Czynności kontrolne prowadzono w okresie od 5 lutego do 26 maja 2014 r.

---

¹ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.

2.1 Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Organy administracji rządowej nie zapewniły właściwego nadzoru nad funkcjonowaniem ferm zwierząt. Współpraca pomiędzy Inspekcją Weterynaryjną i Inspekcją Ochrony Środowiska była nieefektywna. Nadal występowały istotne różnice w danych dotyczących liczby nadzorowanych ferm. Działania legislacyjne podjęte przez Ministra Środowiska nie zapobiegły podziałom wielkoprzemysłowych ferm zwierząt dokonywanym w celu obejścia obowiązku uzyskania pozwoleń zintegrowanych. Nie rozwiązano także problemu uciążliwości zapachowej ferm zwierząt.

2.2 Synteza wyników kontroli

1. Minister Środowiska podjął działania w celu realizacji wniosków po kontroli przeprowadzonej przez NIK w 2006 r. „Funkcjonowanie wielkoprzemysłowych ferm trzody chlewnej”, jednak nie osiągnął założonych celów. I tak:
  - Nie doprowadzono do uregulowania sprawy uciążliwości zapachowej. Prowadzone działania na rzecz opracowania ustawy „odorowej” przez ponad pięć lat nie przyniosły rezultatu. Ministerstwo Środowiska we współpracy z właściwymi resortami, m.in. Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwem Zdrowia, b. Ministerstwem Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Ministerstwem Gospodarki, zaplanowało podjęcie działań legislacyjnych i dokonanie zmian w obowiązujących przepisach prawa w celu wyeliminowania uciążliwości zapachowej. [str. 14–15]
  - Zaproponowane przez Ministra Środowiska i wprowadzone zmiany w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska², umożliwiają uzyskanie pozwolenia zintegrowanego niezależnie od dokonanych podziałów instalacji do chowu lub hodowli trzody chlewnej. Nie nakładają na podmioty obowiązku uzyskania pozwolenia zintegrowanego na podzieloną instalację³. Zmiana prawa nie doprowadziła do obowiązku uzyskania pozwolenia dla podzielonej instalacji (fermy)⁴, o co wniosowała NIK. [str. 13, 22–23]
2. Współpraca pomiędzy Inspekcją Weterynaryjną i Inspekcją Ochrony Środowiska polegająca na wymianie informacji o podmiotach prowadzących fermy zwierząt nie przyniosła rezultatu. Wystąpiły istotne rozbieżności w liczbie wielkoprzemysłowych ferm zwierząt będących w ewidencji wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska, a wykazanych przez Inspekcję Weterynaryjną. Nieposiadanie rzeczywistych danych w tym zakresie przez właściwe służby może skutkować brakiem nadzoru nad fermami zwierząt i stwarzać zagrożenie dla środowiska. [str. 29–30]
3. Inspekcja Ochrony Środowiska posiadała niepełne dane dotyczące funkcjonowania ferm drobiu i trzody chlewnej, których prowadzenie wymaga pozwolenia zintegrowanego. Stwierdzono rozbieżności tych danych z rejestrem posiadanym przez Ministra Środowiska. W ewidencji Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska nie było 12 ferm z zarejestrowanych 258 na terenie siedmiu województw. Niepełne dane inspekcji z województwa lubelskiego i lubuskiego uzupełniono w trakcie kontroli NIK. [str. 30]

² Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.

³ Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r. poz. 1101).

⁴ Dotyczy ferm, które przed podziałem ze względu na wielkość produkcji podlegały obowiązkowi posiadania pozwolenia zintegrowanego (fermy wielkoprzemysłowe, wielkotowarowe, IPPC – o obsadzie ponad 40.000 sztuk – w przypadku drobiu, 2.000 – w przypadku świń (tuczników) o wadze ponad 30 kg lub/i 750 macior). Po podziale poszczególne części – jako oddzielne instalacje – ze względu na wielkość ich produkcji, nie podlegają obowiązkowi posiadania pozwolenia zintegrowanego pomimo, że suma produkcji zwierząt w instalacjach po podziale, przekracza kryteria ferm IPPC.

4. Inspekcja Ochrony Środowiska nie zaplanowała i nie przeprowadziła w 2011 r. kontroli sześciu instalacji do chowu i hodowli świń, tj. 4% posiadających pozwolenia zintegrowane, pomimo obowiązku corocznej kontroli takich instalacji. Inspekcja nie przeprowadziła również co drugi rok kontroli instalacji IPPC do produkcji drobiu. W poszczególnych latach kontrolowano od 34% do 42% ferm. Wprowadzona przez GIOŚ możliwość przeprowadzania kontroli ferm drobiu rzadziej niż co drugi rok, skutkowała dowolnością częstotliwości kontroli przez poszczególne wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska. [str. 18]
5. Pomimo prowadzonych prac w Ministerstwie Środowiska, nie wprowadzono do prawa krajowego przepisów implementujących prawo międzynarodowe dotyczące funkcjonowania ferm zwierząt w Polsce.
  - Do obowiązującego krajowego stanu prawnego nie wprowadzono uregulowań związanych z funkcjonowaniem ferm zwierząt wynikających ze zmienionego załącznika III do postanowień Konwencji Helsińskiej. Konwencja Helsińska o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego weszła w Polskę w życie 5 lutego 2000 r., jednak po zmianach w załączniku III (w 2008 r.) – jako prawo międzynarodowe – nie ma mocy obowiązującej do czasu publikacji w dzienniku urzędowym – zgodnie z art. 91 Konstytucji RP. Polskie przepisy dotyczące przechowywania i stosowania nawozów odzwiercuchających również nie zostały w pełni dostosowane do postanowień znowelizowanego Załącznika III do Konwencji. [str. 15–16]
  - Postanowienia dyrektywy 2010/75/UE z dnia 24 listopada 2010 r. w sprawie emisji przemysłowych (zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola)⁵ implementowano do przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska dopiero 5 września 2014 r. Termin do ich wprowadzenia upłynął w dniu 7 stycznia 2013 r. [str. 16]
6. Minister Środowiska prowadził nadzór nad wydawaniem pozwoleń zintegrowanych dla ferm trzody chlewnej i drobiu. Dokonane przez MŚ analizy wniosków i pozwoleń zintegrowanych otrzymanych od organów właściwych do ich wydania, nie wykazały nieprawidłowości. Postępowania odwoławcze, po stwierdzeniu nieprawidłowości, skutkowały całkowitym lub częściowym uchyleniem decyzji i przekazaniem sprawy do ponownego rozpatrzenia przez marszałków województwa lub starostów. [str. 16–17]
7. Kontrole WIOŚ ujawniły 10 ferm, w których podmioty prowadzące fermy nie posiadały obowiązkowych planów nawożenia, a wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska nie wydali decyzji o wstrzymaniu prowadzenia ferm z rygorem natychmiastowego wykonania, pomimo takiego obowiązku wynikającego z art. 33 ustawy o nawozach i nawożeniu. Ponadto kontrole stosowania nawozów naturalnych na gruntach rolnych oraz ustalania zastosowanej dawki nawozu naturalnego przeprowadzono na podstawie ewidencji przychodów i rozchodów nawozów naturalnych przeznaczonych do nawożenia pól, objętych zaopiniowanym planem nawożenia. Taki sposób prowadzenia kontroli stosowania nawozów nie spełniał wymogów określonych w art. 32 ustawy o nawozach i nawożeniu, gdyż ilość stosowanego nawozu naturalnego nie była weryfikowana badaniami gleby. [str. 20–21]

⁵ Dz. U. UE. L 334 z 17.12.2010, s. 17 ze zm.

8. Stwierdzono sześć przypadków nierzetelnego prowadzenia kontroli przez Inspekcję Ochrony Środowiska. Nie zamieszczono w protokole wyników kontroli postępowania z nawozem naturalnym wytwarzanym na terenie fermy, nie sprawdzono wykonania działań określonych w zarządzeniach pokontrolnych mających zapobiec niekontrolowanemu wyciekowi ścieków z fermy świń, nieskutecznie egzekwowano realizację wniosków pokontrolnych, przewlekłe prowadzono postępowania pokontrolne. Po kontrolach trzech ferm nie podjęto skutecznych działań w związku z naruszeniem przepisów ustawy o nawozach i nawożeniu. [str. 21]
9. Spośród ośmiu skontrolowanych powiatowych lekarzy weterynarii, czterech lekarzy nie przestrzegało realizacji corocznej kontroli 5% ferm trzody chlewnej, a jeden nie wykonywał kontroli wielkoprzemysłowych ferm świń co drugi rok, pomimo określenia takiego wymogu w instrukcjach i wytycznych Głównego Lekarza Weterynarii. Jeden z kontrolowanych PLW nie przestrzegał również obowiązku kontroli wszystkich ferm zwierząt futerkowych od 2012 r. W skali kraju przeprowadzono kontrole w 93% tych ferm. [str. 23–25]
10. Nadzór prowadzony przez Państwową Inspekcję Sanitarną nad warunkami higieny pracy osób zatrudnionych w fermach świń, drobiu i zwierząt futerkowych, był niewystarczający. Nie wszystkie fermy pozostające w ewidencji inspekcji sanitarnej były objęte kontrolami. Żadna z ośmiu skontrolowanych powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych nie posiadała aktualnych danych w swojej ewidencji o wszystkich fermach podlegających nadzorowi. Stacje nie korzystały z uprawnień wynikających z art. 36a ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej⁶, do nieodpłatnego korzystania z danych zgromadzonych w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON) prowadzonym przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, w celu aktualizacji rejestru ferm zwierząt. [str. 27–28]
11. Przeprowadzone przez inspekcję ochrony środowiska, weterynaryjną, sanitarną oraz organy nadzoru budowlanego na zlecenie NIK kontrole w podmiotach prowadzących wielkoprzemysłowe fermy zwierząt wykazały, że nie wszystkie podmioty je prowadzące przestrzegały obowiązujących przepisów prawa.
Spośród 40 skontrolowanych ferm stwierdzono dwa przypadki ich funkcjonowania bez wymaganych pozwoleń zintegrowanych. W 18 fermach nie przestrzegano wymagań zawartych w tych pozwoleniach i naruszano przepisy ochrony środowiska. W pięciu fermach ujawniono również niewłaściwy monitoring wód podziemnych, nieszczelne i nieprawidłowo pokryte zbiorniki na gnojowicę. Spośród 20 kontrolowanych ferm zwierząt futerkowych, w 15 stwierdzono m.in. naruszenie przepisów ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (przedstawianie się obornika zwierząt futerkowych do gruntu) oraz przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
Nie przestrzegano także przepisów weterynaryjnych w zakresie zabezpieczenia przeciwpizootycznego obiektów, prowadzenia rejestracji i identyfikacji zwierząt oraz postępowania z ubocznymi produktami pochodzenia zwierzęcego, a także warunków utrzymania zwierząt. Nieprawidłowości stwierdzono w 27 fermach (pięciu trzody chlewnej, 11 drobiu, 10 zwierząt futerkowych) na 61 poddanych kontroli.
W około 23% skontrolowanych ferm stwierdzono naruszenia wymagań higieniczno-sanitarnych, dotyczących przepisów bhp.

⁶ Dz. U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1263 ze zm.

Naruszono przepisy prawa budowlanego oraz przepisy o zagospodarowaniu przestrzennym. Nieprawidłowości wystąpiły w 83% kontrolowanych ferm (17 trzody chlewnej, 18 drobiu, 15 zwierząt futerkowych). Stwierdzono przypadki budowy lub adaptacji budynków inwentarskich bez pozwolenia bądź zgłoszenia, a także zmiany sposobu użytkowania bez wymaganej decyzji o zmianie decyzji o pozwoleniu na budowę, bądź wybudowano obiekty z naruszeniem przepisów o zagospodarowaniu przestrzennym. [str. 31–41]

12. Informacje uzyskane z gmin⁷, na terenie których funkcjonowały ферmy zwierząt, potwierdziły prawidłowy sposób postępowania ze skargami dotyczącymi uciążliwości tych ferm. Zapewniano możliwość udziału społeczeństwa w postępowaniach administracyjnych związanych z lokalizacją ferm. Skutkowało to przypadkami rezygnacji inwestorów z planowanej lokalizacji ferm, bądź zmianą technologii chowu zwierząt. [str. 30–31]

2.3 Uwagi końcowe i wnioski

Rozwój nowoczesnego rolnictwa i jego intensyfikacja może powodować szereg zagrożeń środowiskowych, głównie dla mieszkańców znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie ferm utrzymujących zwierzęta. Dotyczy to przede wszystkim spełniania norm dotyczących magazynowania i zagospodarowania gnojowicy w terminach i ilości nie powodującej skażeń środowiska i dyskomfortu mieszkańców. Ustalenia kontroli wykazały, że nie doprowadzono do skutecznego rozwiązania problemu przeciwdziałania uciążliwości zapachowej. Prace w tym zakresie zakończyły się na etapie projektu ustawy opracowanego w Ministerstwie Środowiska.

Zdaniem NIK, podmioty prowadzące instalacje wymagające pozwoleń zintegrowanych, w obowiązujących przepisach prawa nadal mają możliwość unikania wymogów związanych z ochroną środowiska przez dokonanie podziału instalacji. Przepis prawa bowiem nie nakłada na prowadzących oznaczone części podzielonej instalacji obowiązku posiadania pozwolenia zintegrowanego, a jedynie daje taką możliwość (fakultatywność objęcia takim pozwoleniem). Na sprawę dzielenia instalacji w celu obejścia przepisów ochrony środowiska, NIK zwróciła już uwagę w poprzedniej kontroli⁸, jednakże nie doprowadzono do zmiany przepisów w ustawie – Prawo ochrony środowiska, a wyniki tej kontroli potwierdziły, że nadal istnieje proceder zamierzonego podziału instalacji prowadzący do unikania ograniczeń negatywnego oddziaływania na środowisko, zawartych w pozwoleniach zintegrowanych. Potrzebę zmiany prawa w tym zakresie uznać należy za priorytetową. Zmiany wymaga również ustawa o nawozach i nawożeniu w zakresie przepisów art. 32 i art. 33 w celu umożliwienia racjonalnego i skutecznego przeprowadzania kontroli przez Inspekcję Ochrony Środowiska.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca również uwagę na niedostosowanie polskiego prawa do zaleceń Komisji Helsińskiej, podjętych w ramach ratyfikowanej przez Polskę Konwencji. Polska dotychczas nie wprowadziła do ustawodawstwa krajowego zasad dotyczących m.in. zwiększonego do sześciu miesięcy okresu gromadzenia płynnych nawozów naturalnych. W ocenie NIK, brak takiego uregulowania nie zapewnia prawidłowego zagospodarowania gnojowicy w ramach stosowania dobrych praktyk rolniczych.

⁷ Informacje były zasięgnięte w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.) w urzędach gmin woj. lubuskiego, woj. mazowieckiego, woj. pomorskiego, woj. warmińsko-mazurskiego, woj. wielkopolskiego.

⁸ Nr P/06/106 „Funkcjonowanie wielkoprzemysłowych ferm trzody chlewnej”.

Mając powyższe na uwadze, Najwyższa Izba Kontroli wnioskuje do:

1) Ministra Środowiska o:

- opracowanie projektu nowelizacji ustawy – Prawo ochrony środowiska przez wprowadzenie obowiązku posiadania pozwolenia zintegrowanego obejmującego wszystkie instalacje powiązane technologicznie i położone na terenie sąsiednich zakładów;
- przyśpieszenie działań we współpracy z właściwymi ministrami w celu doprowadzenia do przyjęcia skutecznych uregulowań prawnych dotyczących przeciwdziałania uciążliwości zapachowej;
- zwiększenie nadzoru nad Inspekcją Ochrony Środowiska w celu zapewnienia posiadania rzeczywistych danych o fermach drobiu i trzody chlewnej podlegających obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego, a także w zakresie doprowadzenia do aktualizacji rejestru wydanych pozwoleń zintegrowanych dla tych ferm.

2) Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o:

- opracowanie projektu nowelizacji ustawy o nawozach i nawożeniu przez jednoznaczne określenie w art. 32 sposobu wykonywania kontroli stosowania nawozów na gruntach rolnych, a w art. 33 przez wprowadzenie obowiązku określenia w decyzji o wstrzymaniu działalności, terminu usunięcia naruszenia prawa.

3) Głównego Lekarza Weterynarii oraz Głównego Inspektora Ochrony Środowiska o:

- wzmocnienie nadzoru nad działalnością organów inspekcji w celu zapewnienia pełnej realizacji kontroli podmiotów prowadzących fermy zwierząt;
- zapewnienie skutecznej współpracy pomiędzy inspekcjami w zakresie nadzoru nad fermami zwierząt.

3.1 Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

Charakterystyka stanu prawnego

Zagadnienia związane z prowadzeniem intensywnego chowu zwierząt są regulowane wieloma przepisami i wytycznymi krajowymi oraz międzynarodowymi, jak m.in. Dyrektywa IPPC, ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu⁹, Dyrektywa Azotanowa, ustawa Prawo ochrony środowiska, ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne¹⁰, Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej, Agenda 21 dla obszaru Morza Bałtyckiego, dokument referencyjny (BREF) dotyczący najlepszych dostępnych technik (BAT) w intensywnej hodowli drobiu i trzody chlewnej.

Podstawowe regulacje prawne dotyczące wykonywania nadzoru nad fermami zwierząt hodowlanych i gospodarskich określono w aktach prawnych dotyczących ochrony środowiska, weterynaryjnej ochrony zwierząt oraz wykonywania nadzoru i kontroli przez właściwe organy administracji, m.in. nad przestrzeganiem tych aktów¹¹.

Szczegółową charakterystykę stanu prawnego przedstawiono w załączniku nr 1 do Informacji.

Uwarunkowania ekonomiczno-organizacyjne

Polska zajmuje drugie miejsce wśród krajów Unii Europejskiej pod względem liczby gospodarstw rolnych (EuroStat, 2007). Spośród ogólnej liczby 2 mln 278 tys. gospodarstw rolnych w Polsce, 22 tys. prowadzi wyłącznie produkcję zwierzęcą, natomiast 1 mln 23 tys. gospodarstw prowadzi produkcję zwierzęcą i roślinną (GUS 2010). Na koniec lipca 2012 r. było 260 tys. gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną (GUS 2012).

Cechą charakterystyczną polskiego rolnictwa jest duże zróżnicowanie wielkości gospodarstw rolnych, przy czym aż 95% ogółu stanowią gospodarstwa małe i średnie (od 1 do 20 ha użytków rolnych), zaś gospodarstwa rolne o areale gruntów rolnych równym lub większym niż 50 ha stanowią zaledwie 1,1% (GUS, 2009). W strukturze produkcji zwierzęcej, gospodarstwa małe odgrywają coraz mniejszą rolę. Wpływ na tą tendencję ma przemysł mięsny, poszukujący dużych partii jednolitego towaru, które mogą dostarczyć jedynie wyspecjalizowane gospodarstwa o dużej skali produkcji.

Udział gospodarstw zajmujących się przemysłowym chowem zwierząt i skala oddziaływania na środowisko jest zróżnicowany w poszczególnych regionach Polski. Analiza jedynie liczby ferm w poszczególnych województwach wskazuje pięć województw (wielkopolskie, mazowieckie, zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie i łódzkie), jako obszary o największej koncentracji ferm wielkotowarowych. Biorąc natomiast pod uwagę areal gruntów rolnych i liczbę mieszkańców, województwa wielkopolskie, zachodniopomorskie i kujawsko-pomorskie pozostają obszarami o szczególnie wysokim stopniu udziału wielkoprzemysłowej produkcji zwierzęcej w krajobrazie społeczno-gospodarczym. Zaraz za nimi plasuje się województwo opolskie, lubuskie i śląskie (GUS 2010).

⁹ Dz. U. z 2007 r. Nr 147, poz. 1033 ze zm.

¹⁰ Dz. U. z 2012 r., poz. 145 ze zm.

¹¹ Ustawy: z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 686 ze zm.), z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.), z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2010 r. Nr 112, poz. 744 ze zm.), z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2013 r., poz. 856), z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2008 r. Nr 213, poz. 1342 ze zm.), z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1263 ze zm.), z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r., poz. 1409).

W Polsce funkcjonuje 864 wielkoprzemysłowych ferm zwierząt, w tym 147 ferm trzody chlewnej oraz 689 ferm drobiu¹². Od roku 2010, o 112 wzrosła liczba ferm i dotyczyła w szczególności towarowych ferm drobiu (111 fermy). Pogłowie świń w tym okresie zmniejszyło się o ponad trzy i pół miliona sztuk i wynosi obecnie 11 mln, a w stosunku do 2006 roku – zmniejszyło się o ponad 40%. Udział ferm wielkoprzemysłowych w produkcji żywca wieprzowego wynosi ok. 10%. W gospodarstwach dużych o obsadzie ponad 1000 sztuk, utrzymywanych jest ok. 25% zwierząt, a około 40% – w mniejszych niż 100 sztuk świń¹³. Wieprzowinę sukcesywnie wypiera drób. W 2006 r., 61% produkcji mięsa stanowiła wieprzowina, a drób 29%. W 2013 r. ich udziały były na podobnym poziomie (po 45%). Wzrosła natomiast produkcja mięsa drobiowego – do 1 mln 427 tys. ton w 2011 r., tj. o 3,4% w stosunku do roku 2010. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej prognozuje, że produkcja mięsa drobiowego w 2013 r. wzrośnie w stosunku do 2012 r. o 6,5% i wyniesie 1 mln 685 tys. ton, a w 2014 r. tempo wzrostu produkcji mięsa drobiowego będzie prawdopodobnie wyższe niż w 2013 r. i wyniesie 7–7,5%¹⁴. Produkcja jaj konsumpcyjnych w 2012 r. spadła do poziomu 8,5 mld szt., tj. o 15,5% w porównaniu z rekordową produkcją w 2010 r. (10,1 mld szt.). W okresie dwóch lat podaź jaj z krajowej produkcji była niższa aż o 1,6 mld szt.

Zwierzęta futerkowe utrzymuje w Polsce około 790 podmiotów, z tego najwięcej (165) funkcjonuje na terenie woj. wielkopolskiego. W ciągu ostatnich dwóch lat nastąpił wzrost liczby tych podmiotów o około 40.

Duże fermy przemysłowe (wielkoprzemysłowe, wielkotowarowe, IPPC), definiowane jako instalacje wymagające uzyskania pozwolenia zintegrowanego, czyli o obsadzie ponad 40 tys. szt. – w przypadku drobiu, 2.000 tys. szt. – w przypadku świń (tuczników) o wadze ponad 30 kg lub/i 750 macior¹⁵, są szczególnie uciążliwym źródłem zanieczyszczeń. W 2008 r. Komisja Helsińska (HELCOM) uznała fermy wielkoprzemysłowe za punktowe źródła zanieczyszczeń rolniczych (Baltic Hot Spots). Obecnie wskazuje się na konieczność objęcia definicją ferm przemysłowych instalacji do intensywnego chowu bydła, owiec, kóz, koni i zwierząt futerkowych, o wielkości obsady odpowiadającej fermom IPPC.

Najbardziej niekorzystny, ze środowiskowego punktu widzenia, na fermach trzody chlewnej jest chów bezściółkowy, generujący powstawanie ogromnych ilości gnojowicy. Stanowi ona nawóz wysoce skoncentrowany, o wysokiej zawartości składników mineralnych, zanieczyszczony mikrobiologicznie. Jej niewłaściwe magazynowanie, wylanie i utylizowanie może prowadzić do poważnych zagrożeń, tak dla środowiska naturalnego, jak i zdrowia człowieka. Obornik – wytwarzany w fermach w systemie ściółkowym – zawiera znacznie więcej stałej materii organicznej, ma znacznie wyższą temperaturę (mniej korzystne warunki rozwoju mikroorganizmów chorobotwórczych) i uważany jest za bardziej przyjazny środowisku.

Na przemysłowych fermach drobiu, główną postacią wytwarzanego nawozu jest pomiot (obornik), cechujący się wysoką koncentracją składników mineralnych – zarówno azotu, jak i fosforu, ze względu na odmienną fizjologię wydalania u ptaków.

¹² Według danych MŚ na dzień 31 grudnia 2013 r.

¹³ Dane dotyczą roku 2010 – na podstawie European Commission, Eurostat.

¹⁴ <http://www.ekonomia.rp.pl/arttykul/1060429.html> – PAP 28-10-2013.

¹⁵ Dyr. Rady UE 96/61/EC dotycząca zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli/Dyrektywa IPPC, uchylona z dniem 18 lutego 2008 r. przez Dyr. Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/1/WE.

Nawozem organicznym o znacznej uciążliwości jest również obornik uzyskiwany od zwierząt futerkowych. Obornik zwierząt futerkowych (głównie mięsożernych) wymaga przynajmniej rocznego kompostowania, głównie ze względu na obecność pasożytów (np. jaj tasiemca bąblowca *Echinococcus granulosus*).

Podstawowe problemy związane z funkcjonowaniem ferm zwierząt obejmują zagadnienia środowiskowe, społeczno-ekonomiczne i legislacyjno-prawne.

Problemy środowiskowe w szczególności wiążą się z zanieczyszczeniem wód poprzez przenawożenie gleb i odpływ składników nawozów organicznych (głównie biogenów – azotu i fosforu) z pól do wód gruntowych, powierzchniowych, i w rezultacie do wód Bałtyku. Powoduje to eutrofizację – przeżyźnienie wód śródlądowych i morskich prowadzącą do zakwitów glonów, zmniejszanie populacji cennych gatunków ryb, modyfikacji ekosystemów, utratę dennej fauny, zmniejszenie zawartości tlenu w wodzie (przyducha). Ważnym zagadnieniem jest zanieczyszczenie mikrobiologiczne – mikroorganizmami chorobotwórczymi, zawartymi w gnojowicy, które stanowią poważne zagrożenie sanitarne. Emisja tlenków azotu, tlenków siarki i gazów cieplarnianych wpływa na tworzenie kwaśnych deszczy i zwiększa efekt cieplarniany.

Zagadnienia społeczno-ekonomiczne obejmują m.in. odory – zanieczyszczenie powietrza pochodzące z odchodów zwierzęcych, w szczególności gnojowicy, powstającej w wielkotowarowych fermach, zawierające związki szczególnie cuchnące i szkodliwe dla zdrowia. Dotyczą również utraty miejsc rekreacji, wysokich kosztów oczyszczania wody pitnej, degradacji gruntów rolnych przez niezgodne z prawem składowanie i stosowanie gnojowicy. Istotnym zagadnieniem są lokalizacje ferm w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów NATURA 2000 oraz innych obszarów chronionych i cennych przyrodniczo, a także obszarów szczególnie narażonych na odpływ azotu ze źródeł rolniczych.

Aspekty legislacyjno-prawne dotyczą m.in. braku implementacji Konwencji Helsińskiej skutkującej powszechnym nieprzestrzeganiem Załącznika III Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego. Konwencja została podpisana i ratyfikowana przez stronę polską, jednak nie czyni jej obowiązującym w Polsce aktem prawnym, gdyż znowelizowany tekst Konwencji nie został opublikowany w Dzienniku Ustaw i nie został transponowany do polskiego prawa krajowego. Innym aspektem jest brak ustawowych „regulacji odorowych”, nieprzestrzeganie przepisów prawa budowlanego oraz niewystarczający udział społeczności lokalnych w procesie lokalizacji ferm.

3.2 Istotne ustalenia kontroli

3.2.1 Wykonywanie przez organy administracji rządowej zadań w zakresie ochrony środowiska w odniesieniu do ferm zwierząt

3.2.1.1. Działania Ministra Środowiska

Minister Środowiska, podejmując realizację wniosku pokontrolnego NIK dotyczącego pozwoleń zintegrowanych dla podmiotów prowadzących podzielone formalnie instalacje do chowu zwierząt, doprowadził do znowelizowania ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. W wyniku nowelizacji, instalacje prowadzone są przez podmiot uprawniony na podstawie określonego tytułu prawnego do władania oznaczoną częścią instalacji oraz uregulowane zostały właściwości organów ochrony środowiska przy instalacjach powiązanych technologicznie. Dalsze nowelizacje zostały zainicjowane na etapie projektu ustawy o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw. Zaproponowano objęcie jednym pozwoleniem

zintegrowanym instalacje powiązane technologicznie i położone na terenie sąsiednich zakładów. Uznano, że takie rozwiązanie pozwoli uniknąć problemów prawnych, zgłaszanych przez prowadzących instalacje oraz przez organy administracji. Ponadto zmiany miały ograniczyć dokonywanie podziału pojedynczej instalacji w celu uniknięcia objęcia jej zakresem regulacji dotyczących ochrony środowiska, o co wnioskowała NIK po kontroli P/06/106 „Funkcjonowanie wielkoprzemysłowych ferm trzody chlewnej”, przeprowadzonej w 2006 r. Po konsultacjach społecznych odstąpiono jednak od jednego pozwolenia zintegrowanego dla podzielonych instalacji. W projekcie ustawy skierowanej do Sejmu RP 14 lutego 2014 r., wprowadzono jedynie możliwość uzyskania pozwolenia zintegrowanego dla instalacji niezależnie od jej podziałów.

Działania Ministra Środowiska podejmowane w celu opracowania przepisów dotyczących określenia wartości odniesienia substancji zapachowych w powietrzu i metod oceny zapachowej jakości powietrza, obejmowały w szczególności przygotowanie ustawy o przeciwdziałaniu uciążliwości zapachowej. Przygotowania rozpoczęto w 2008 r. od powołania grupy roboczej do spraw opracowania propozycji rozwiązań prawnych dotyczących przeciwdziałaniu uciążliwości zapachowej. Opracowano „Założenia dla przygotowania projektu ustawy o przeciwdziałaniu uciążliwości zapachowej”. Przygotowany projekt ustawy o przeciwdziałaniu uciążliwości zapachowej z dnia 29 września 2008 r., skierowano do uzgodnień resortowych w październiku 2008 r. Wyniki konsultacji społecznych, obejmujące m.in. argumenty przeciwników projektu ustawy, przedstawiono Ministrowi Środowiska w grudniu 2008 r. Kolejne „Założenia do projektu ustawy...” przygotowano w maju, a następnie w lipcu 2009 r. Następnie prace nad projektem ustawy zostały wstrzymane. Kolejne trzy wersje „Założeń do projektu ustawy...” kierowane były do konsultacji resortowych od sierpnia 2010 r. do lutego 2011 r. W trakcie konsultacji społecznych przeprowadzonych w I półroczu 2011 r., dziesięć podmiotów złożyło negatywne uwagi. Pozytywne uwagi z propozycjami zmian złożyło 26 jednostek, a 12 nie złożyło uwag. Prace nad projektem ustawy zakończono na etapie zmienionych „Założeń do projektu ustawy (...)” z dnia 3 stycznia 2013 roku.

- *W ramach przygotowań projektu ww. ustawy, resort środowiska współpracował z przedstawicielami ośrodków badawczych w Polsce, wykorzystując ich wiedzę i doświadczenie w zakresie zwalczania uciążliwości zapachowej¹⁶. Na zlecenie Ministra Środowiska zostały przygotowane opracowania naukowe z przedmiotowego zakresu¹⁷.*

Pomimo pięciu lat przygotowań, podjęto decyzję o zaniechaniu prac nad ustawą o przeciwdziałaniu uciążliwości zapachowej, ze względu na duży sprzeciw przedstawicieli wielu branż gospodarki oraz niektórych organów samorządowych. W ocenie MŚ aktualnie nie ma możliwości przeprowadzenia z sukcesem procesu legislacyjnego projektu ustawy o przeciwdziałaniu uciążliwości zapachowej.

¹⁶ Wśród nich byli: prof. Jerzy Zwoździak z Politechniki Wrocławskiej, prof. Andrzej Kulig z Politechniki Warszawskiej, prof. Leszek Woźniak z Politechniki Rzeszowskiej, prof. Joanna Kośmider z Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie. Zaawansowane prace Pani prof. Joanny Kośmider – kierownika Pracowni Zapachowej Jakości Powietrza, prowadzone od początku lat 80-tych dotyczą technik kontrolno-pomiarowych, potrzebnych dla wprowadzenia standardów zapachowej jakości powietrza w Polsce (pomiar emisji i imisji odorantów, metody prognozowania zapachowej uciążliwości) oraz zagadnień psychofizyki węchu i możliwości „instrumentalnych pomiarów zapachu”.

¹⁷ Na zlecenie Ministra Środowiska zostały przygotowane prace:
 – „Uciążliwość zapachowa a działalność podmiotów gospodarczych i organów administracji” (styczeń 2009 r.). Autor: prof. L. Woźniak z Politechniki Rzeszowskiej.
 – „Propozycja metodyki oceny zawartości substancji zapachowo czynnych w powietrzu” (wrzesień 2011 r.). Autor: prof. A. Kulig, prof. J. Zwoździak, dr M. Szklarczyk, dr I. Sówka.
 – „Analiza możliwości skutecznego ograniczenia uciążliwości zapachowej poprzez stosowanie Najlepszych Dostępnych Technik oraz finansowych korzyści i kosztów uszczelnienia systemu zapobiegania uciążliwości zapachowej” (listopad 2013 r.). Autor: Kancelaria Radców Prawnych Bartosz Rakoczy i Krzysztof Bukowski spółka jawna z siedzibą w Inowrocławiu.

Minister Środowiska nie wydał również rozporządzenia w sprawie wartości odniesienia substancji zapachowych w powietrzu i metod oceny jakości zapachowej powietrza, do czego został upoważniony (delegacja fakultatywna) w art. 222 ust. 5 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. W ocenie MŚ, wydanie rozporządzenia nie rozwiąłoby wszystkich wątpliwości. Oznaczałoby to bardzo restrykcyjne działanie w zakresie karania i zamykania zakładów z uwagi na uciążliwość zapachowe. Ponadto duże zastrzeżenia powodowała metodyka pomiarowa oparta na zasadach olfaktometrii dynamicznej wykorzystującej ludzki nos jako sensor pomiarowy oraz węch, czyli ludzki organ zmysłu do oszacowania wielkości takiej uciążliwości. Metodyka ta nie gwarantowałaby pełnego obiektywizmu przeprowadzanych pomiarów.

W ramach dalszych prac nad regulacjami prawnymi dotyczącymi uciążliwości zapachowej, Ministerstwo Środowiska rozpoczęło współpracę z resortami współodpowiedzialnymi za uregulowanie tego problemu, tj. Ministerstwem Gospodarki, Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju oraz Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi. We współpracy z tymi resortami, MŚ planuje doprecyzować konkretne kierunki działań legislacyjnych jakie należałoby podjąć w ramach już obowiązujących regulacji, bez konieczności tworzenia nowych rozwiązań legislacyjnych odnoszących się do zwalczania uciążliwości zapachowej.

- *W kompetencjach Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi znajdują się zagadnienia dotyczące technicznych rozwiązań umożliwiających ograniczenie uciążliwości zapachowej dla chowu trzody chlewnej, kur i zwierząt futerkowych oraz stosowania nawozów (m.in. ustalenie odległości zabudowań mieszkalnych od budowli rolniczych), zawarte w ustawie z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu oraz rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie¹⁸.*
- *W kompetencjach Ministra Infrastruktury i Rozwoju znajdują się zagadnienia dotyczące budynków (m.in. minimalne odległości usytuowania budynków mieszkalnych od zakładów produkcyjnych, chowu i hodowli zwierząt; minimalnej odległości usytuowania budynków mieszkalnych od zakładów produkcyjnych, uzależnionej od wielkości zakładu i liczby sztuk zwierząt/dużych jednostek przeliczeniowych oraz uwarunkowania lokalne) określone w: ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane¹⁹, ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym²⁰, rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie²¹.*

Prowadzone przez ponad pięć lat prace w zakresie przygotowania projektów ustawy o przeciwdziałaniu uciążliwości zapachowej nie przyniosły zamierzonego efektu. Sprawa uregulowań prawnych dotyczących przeciwdziałania uciążliwości zapachowej nadal znajduje się na etapie „współpracy międzyresortowej”.

Konwencja Helsińska o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego²² weszła w Polsce w życie 5 lutego 2000 r., jednak poprawki do Załącznika III Konwencji²³ nie mają wewnętrznej mocy obowiązującej do czasu jej publikacji w dzienniku urzędowym – zgodnie

¹⁸ Dz. U. z 2014 r., poz. 81.

¹⁹ Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 ze zm.

²⁰ Dz. U. z 2012 r., poz. 647 ze zm.

²¹ Dz. U. Nr 75, poz. 690 ze zm.

²² Dz. U. z 2000 r. Nr 28, poz. 346.

²³ Z dniem 31 grudnia 2000 r., zgodnie z zaleceniem Komisji Helsińskiej 21/1, wprowadzono poprawki do załącznika nr III Konwencji. Z dniem 15 listopada 2008 r., zgodnie z zaleceniem Komisji Helsińskiej 28E/4, znowelizowano m.in. znaczące fragmenty części II załącznika nr III. Podstawowe znaczenie nowelizacji w zakresie nawozów naturalnych ma przepis przewidujący, że Strony Konwencji włączą podstawowe zasady do krajowego ustawodawstwa lub wytycznych oraz dostosują je do warunków panujących w danym kraju w celu zmniejszenia negatywnych skutków rolnictwa dla środowiska. Określone poziomy wymagań są uważane za minimalne dla ustawodawstwa krajowego. Należą do nich m.in. wymóg posiadania zbiorników na gromadzenie co najmniej 6 miesięcznej produkcji nawozów naturalnych. Przyjęto, że gospodarstwa – instalacje do intensywnej hodowli m.in. bydła powyżej 400 sztuk, powinny wymagać zgody (pozwolenia zintegrowanego) w odniesieniu do aspektów środowiskowych i wpływu farm na środowisko – 25 kg/ha fosforu.

z art. 91 Konstytucji RP. Polskie przepisy dotyczące przechowywania i stosowania nawozów odzwierzęcych nie zostały w pełni dostosowane do wymogów wynikających ze znowelizowanego Załącznika III Konwencji.

Prowadzone z inicjatywy Ministra Środowiska w 2011 r. konsultacje, nie doprowadziły do porozumienia odnośnie postanowień pozostających w kompetencjach Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Kwestią sporną pozostało uregulowanie prawne wymogu wprowadzania pozwoleń na chów bydła oraz wprowadzenia zmian do ustawy o nawozach i nawożeniu.

Proponowane przez resort środowiska dwa rozwiązania kwestii wprowadzenia pozwoleń na chów bydła, nie zostały zaakceptowane przez resort rolnictwa. Nie zostały przyjęte propozycje dotyczące dopuszczalnych limitów rocznego wykorzystania fosforu w nawożeniu pól. Nie została także przyjęta propozycja dotycząca składowania i przechowywania nawozów naturalnych. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie zaproponowało rozwiązań kompromisowych. Nie przedstawiło też informacji o sposobach implementacji postanowień Konwencji w krajach nadbałtyckich. Poinformowano, że resort rolnictwa oczekuje na publikację w dzienniku urzędowym uwierzytelnionych zmian do Konwencji Helsińskiej i jej załączników w celu bezpośredniego stosowania.

W czasie kontroli prowadzone były uzgodnienia między kierownictwami obu resortów w celu ratyfikacji poprawek do Załącznika III Konwencji Helsińskiej – na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. Nr 39, poz. 443 ze zm.) – po uprzedniej zgodzie wyrażonej w ustawie.

Kraje Członkowskie UE zostały zobowiązane do transpozycji postanowień dyrektywy 2010/75/UE w sprawie emisji przemysłowych (IED), w terminie do dnia 7 stycznia 2013 r. Dwuletni okres na jej transpozycję do prawa polskiego okazał się niewystarczający. Projekt ustawy o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw, transponujący postanowienia dyrektyw 2010/75/UE, został skierowany do konsultacji społecznych pismem z dnia 4 kwietnia 2012 r. W dniu 14 stycznia 2014 r. projekt został przyjęty przez Radę Ministrów, a w dniu 14 lutego 2014 r. został skierowany do Sejmu RP. Zmiany do ustawy Prawo ochrony środowiska weszły w życie w dniu 5 września 2014 r. Dyrektywa zastąpiła siedem istniejących dyrektyw. Na opóźnienie miał wpływ szeroki zakres przedmiotowy dyrektywy IED – dotyczy wszystkich aspektów korzystania ze środowiska przez praktycznie wszystkie rodzaje działalności przemysłowej – jej skomplikowanie pod względem redakcyjno-legislacyjnym i jednoczesna konieczność zmian już obowiązujących przepisów w krajach członkowskich.

Organy właściwe do wydawania pozwoleń zintegrowanych, realizując obowiązki określone w art. 209 ust. 1 i art. 211 ust. 4 ustawy Prawo ochrony środowiska, przekazywały do Ministra Środowiska zapisy wniosków o wydanie pozwolenia zintegrowanego w wersji elektronicznej, jak również kopie wydanych pozwoleń zintegrowanych i ich zapisy w wersji elektronicznej.

Rejestr wniosków o wydanie pozwolenia zintegrowanego oraz wydanych pozwoleń zintegrowanych dla ferm trzody chlewnej oraz drobiu – stosownie do art. 212 ust. 1 i 2 ustawy Prawo ochrony środowiska – prowadzony był w Departamencie Ochrony Powietrza Ministerstwa Środowiska.

Minister Środowiska prowadził postępowania odwoławcze w sprawie decyzji o udzielenie pozwoleń zintegrowanych na prowadzenie instalacji do chowu zwierząt. Na 162 udzielone pozwolenia zintegrowane, w dwóch stwierdzono nieprawidłowości. W pierwszym postępowaniu, nieprawidłowości dotyczyły m.in. monitoringu hałasu, jego poziomu oraz powiadamianiu o awarii

– co skutkowało uchyleniem decyzji w kwestionowanych częściach. W drugim postępowaniu stwierdzono naruszenia wymagań co do zapewnienia społeczeństwu udziału w postępowaniu, niepełnych informacji dotyczących ścieków, emisji do powietrza oraz odpadów – skutkujące uchyleniem decyzji i przekazaniem sprawy do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji.

3.2.1.2. Realizacja zadań przez Inspekcję Ochrony Środowiska

Główny Inspektor Ochrony Środowiska realizował zadania dotyczące nadzoru nad funkcjonowaniem ferm zwierząt w zakresie określonym przepisami ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska²⁴. Wydawał wytyczne i zalecenia dla zapewnienia prawidłowego nadzoru nad tymi fermami²⁵. Monitorował przestrzeganie wymagań ochrony środowiska przez podmioty prowadzące fermy zwierząt²⁶, m.in. na podstawie corocznej „Informacji o realizacji zadań Inspekcji Ochrony Środowiska”, z wyodrębnionymi danymi o świniami, a także poprzez gromadzenie informacji dotyczących posiadania wymaganych pozwoleń zintegrowanych przez instalacje IPPC²⁷, w tym ferm drobiu i trzody chlewnej.

Główny Inspektor Ochrony Środowiska przedstawiał Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi uwagi do ustawy z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu. Zwracał uwagę m.in. że kontrola stosowania nawozów na gruntach rolnych przez Inspekcję Ochrony Środowiska nie jest jasno określona i budzi wątpliwości oraz trudności w realizacji tej części zadania – określonego w art. 32 ww. ustawy²⁸. Główny Inspektor uznał, że w ustawie należy wskazać okręgowe stacje chemiczno-rolnicze, m.in. ze względu na: wykonywanie przez nie badań jakości nawozów i środków wspomagających uprawę roślin, wykonywanie ekspertyz i wydawanie opinii o zasobności gleb, składzie chemicznym roślin, nawozów i środków wspomagających uprawę roślin oraz o prawidłowym stosowaniu nawozów i środków wspomagających uprawę roślin.

²⁴ Dz. U. z 2013 r., poz. 686 ze zm. Zgodnie z art. 3, 3a i 4 ustawy, organami Inspekcji Ochrony Środowiska są: Główny i wojewódzki inspektor ochrony środowiska. Inspekcją kieruje Główny Inspektor Ochrony Środowiska będący centralnym organem administracji rządowej.

²⁵ W okresie objętym kontrolą w Inspekcji Ochrony Środowiska, w zakresie kontroli ferm zwierząt, obowiązywały m.in. następujące regulacje wydane przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska: „Wytyczne dotyczące kontroli w instalacjach podlegających dyrektywie IPPC” – 2004, „Wytyczne dotyczące kontroli w instalacjach podlegających dyrektywie IPPC. Wytyczne Sektorowe. Chów i hodowla trzody chlewnej.” – 2005, „Wskazówki do przeprowadzania kontroli przez IOŚ – obszar rolnictwa” – 2006, „Wytyczne przeprowadzenia przez Inspekcję Ochrony Środowiska Ogólnokrajowego Cyklu Kontrolnego instalacji do intensywnego chowu trzody chlewnej o więcej niż 2.000 miejsc dla tuczników (powyżej 30 kg) oraz więcej niż 750 miejsc dla macior” – 2009, „Lista kontrolna dla chowu lub hodowli drobiu” – 2008 będąca elementem „Systemu Kontroli Inspekcji Ochrony Środowiska – opracowanego w ramach projektu PL0100 „Wzrost efektywności działalności Inspekcji Ochrony Środowiska, na podstawie doświadczeń norweskich”.

²⁶ Fermi zwierząt wskazane w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości – Dz. U. Nr 122, poz. 1055.

²⁷ Instalacje IPPC – instalacje, których funkcjonowanie, ze względu na rodzaj i skalę prowadzonej w nich działalności, może powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (art. 201 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska).

²⁸ Główny Inspektor Ochrony Środowiska wskazał m.in., iż IOŚ nie posiada instrumentów umożliwiających:
– kontrolę zastosowanej dawki nawozu naturalnego, która nie może zawierać więcej niż 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych (art. 17);
– prowadzenie kontroli stosowania nawozów na gruntach rolnych (art. 32), również tych, które nie są zobowiązane do posiadania zatwierdzonego planu nawożenia;
– dyscyplinowanie nabywców nawozu naturalnego do przygotowania przez nich planu nawożenia (art. 18 ust. 2).
Nie może także skutecznie egzekwować wydanych decyzji o wstrzymaniu prowadzenia chowu lub hodowli zwierząt w trybie natychmiastowej wykonalności (art. 33), w związku z nieposiadaniem przez podmioty prowadzące fermy świń i drobiu spełniające kryteria instalacji IPPC pozytywnie zaopiniowanego planu nawożenia w przypadku dużych stad. Przepisy nie przewidują ustalenia terminu wstrzymania funkcjonowania fermy, możliwego ze względu na jej obsadę.

Uwagi nie zostały uwzględnione przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, gdyż – jego zdaniem – przedstawione koncepcje stanowiły podstawę do rozważenia potrzeby zmian dotychczas funkcjonującego systemu nadzoru nad nawozami.

Główny Inspektor nie przedstawił propozycji zmian do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska – w zakresie dotyczącym kontroli ferm zwierząt²⁹.

Zakres kontroli ferm zwierząt przez Inspekcję Ochrony Środowiska obejmował sprawdzanie wywiązywania się operatorów instalacji IPPC z obowiązków nałożonych w pozwoleniach zintegrowanych i planach nawożenia oraz wynikających z przepisów prawa ochrony środowiska.

W latach 2011–2013, Inspekcja Ochrony Środowiska nie skontrolowała corocznie wszystkich instalacji chowu trzody chlewnej wymagających pozwolenia zintegrowanego. Zgodnie z Systemem kontroli funkcjonującym w wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska³⁰, takie fermy świń zaliczone są do pierwszej kategorii ryzyka i powinny być kontrolowane w każdym roku, bez możliwości odstępstw od tej zasady. W poszczególnych latach, na 150, 149 i 145 instalacji, kontrolami objęto odpowiednio 139, 144 i 144. Część z nich (17 instalacji) nie została skontrolowana z przyczyn obiektywnych (brak obsady zwierząt, zmiany właścicielskie). W 2011 r. nie zaplanowano i nie przeprowadzono kontroli w sześciu fermach świń będących w ewidencji WIOŚ, ze względu na brak nieprawidłowości w roku poprzednim. Czterech ferm z tej grupy nie skontrolował WIOŚ w Olsztynie, gdyż wykonały obowiązki nałożone zarządzeniami pokontrolnymi z poprzednich kontroli.

Instalacje do chowu i hodowli drobiu, zgodnie z Systemem kontroli, zaliczono do drugiej kategorii ryzyka. Powinny być zatem kontrolowane co drugi rok. Jednak GIOŚ dopuścił możliwość jeszcze rzadszych kontroli. Nie precyzuje więc wymaganej częstotliwości kontroli ferm drobiu, co prowadzi do pełnej dowolności w tym zakresie. W latach 2011–2013 Inspekcja Ochrony Środowiska skontrolowała odpowiednio: 226 (spośród 616), tj. 36,7%, 274 (spośród 647), tj. 42,3% oraz 233 (spośród 686), tj. 34% instalacji chowu i hodowli drobiu, które wymagały pozwolenia zintegrowanego. Z pięciu kontrolowanych WIOŚ, niektórych kontroli ferm drobiu co drugi rok nie przeprowadzono w województwach: mazowieckim, lubuskim, pomorskim i wielkopolskim. I tak np.:

- *W przypadku 119 ferm drobiu zlokalizowanych na terenie województwa mazowieckiego (zaliczanych do drugiej kategorii ryzyka), przeprowadzono kontrole w 104 z nich. Nie skontrolowano zatem 15 ferm, tj. 12,6%.*

Fermy zwierząt futerkowych zaliczane do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, przyporządkowane zostały zgodnie z Systemem kontroli do V kategorii ryzyka. Co do zasady, nie były objęte planem kontroli i nie wskazywano częstotliwości ich kontroli. W tej kategorii przeprowadzano kontrole interwencyjne. W styczniu 2012 r., wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska przeprowadzili 32 kontrole ferm norek, a na przełomie stycznia i lutego 2014 r. skontrolowali 37 takich ferm.

Kontrole przeprowadzone przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska wykazały m.in., że: niektórzy utrzymujący instalacje do chowu lub hodowli trzody chlewnej oraz drobiu nie posiadali pozwoleń zintegrowanych (odpowiednio 18 i 44), nie posiadali pozytywnie zaopiniowanych planów nawożenia (20 i 15) i nie przekazali ich w ustawowym terminie do WIOŚ

²⁹ Wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska, stosownie do przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska, wstrzymują w drodze decyzji, użytkowanie instalacji eksploatowanej bez wymaganego pozwolenia zintegrowanego (art. 365 ust. 1). W przypadku ferm świń i drobiu, działania WIOŚ mogą być utrudnione z uwagi na zasiedlenia ferm przez żywe zwierzęta. Niemożliwym jest ustalenie krótkiego terminu na wstrzymanie takiej działalności, a także utrudniona jest skuteczna egzekucja wykonania decyzji wstrzymującej.

³⁰ Systemem kontroli wprowadzony do stosowania przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska we wszystkich wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska w Polsce.

(24 i 33), nie prowadzili wymaganych pomiarów lub prowadzili je nieprawidłowo (46 i 150), naruszyli warunki określone w pozwoleniu zintegrowanym (75 i 214) oraz naruszyli przepisy w zakresie ewidencji odpadów (30 i 77). Ponadto kontrolerzy WIOŚ stwierdzili inne nieprawidłowości w funkcjonowaniu instalacji do chowu lub hodowli trzody chlewnej oraz drobiu (odpowiednio 84 i 190), w tym m.in.: naruszenie warunków pozwolenia wodnoprawnego, nieterminowe przekazanie sprawozdania o odpadach, błędne wyliczenie opłat za korzystanie ze środowiska, przekazywanie wyników pomiarów obowiązkowych niezgodnie z obowiązującymi wzorami formularzy.

W związku z powyższymi nieprawidłowościami, udzielono łącznie 365 pouczeń, nałożono 125 mandatów karnych, wydano 396 zarządzeń pokontrolnych oraz 23 decyzje w sprawie wstrzymania użytkowania instalacji, złożono trzy wnioski do organów ścigania.

W odniesieniu do 32 ferm zwierząt futerkowych stwierdzono m.in.: nieprawidłowości w zakresie prowadzenia ewidencji odpadów (trzy przypadki) i gospodarowania odpadami (trzy przypadki), brak wymaganych pozwoleń oraz innych uregulowań formalno-prawnych (16 przypadków), prowadzenie działalności z naruszeniem warunków posiadanych decyzji (trzy przypadki), brak opłat za korzystanie ze środowiska (trzy przypadki), nieprzedłożenie marszałkom województw informacji dotyczących korzystania ze środowiska (pięć przypadków).

Pozwolenie zintegrowane dla ferm zwierząt jest wymagane na podstawie art. 201 ustawy Prawo ochrony środowiska. Brak pozwolenia zintegrowanego w funkcjonujących instalacjach do chowu i hodowli zwierząt, stosownie do art. 365 ust. 1 Prawa ochrony środowiska, powinien skutkować wstrzymywaniem – w drodze decyzji – użytkowania instalacji.

Na terenie pięciu kontrolowanych województw, WIOŚ ujawniły 23 instalacje (19 ferm drobiu i cztery fermy świń) bez wymaganych pozwoleń zintegrowanych. Łącznie wydano 16 decyzji wstrzymujących użytkowanie instalacji, ustalając terminy bezpiecznego dla środowiska wstrzymania. Trzy z tych decyzji uchylono, po przedłożeniu przez prowadzących instalację pozwoleń zintegrowanych i po skontrolowaniu przestrzegania warunków tych pozwoleń. W trzech przypadkach wszczęto postępowanie administracyjne nie skutkujące wydaniem decyzji o wstrzymaniu użytkowania instalacji, jedno umorzono w związku z uzyskaniem przez prowadzącego instalację wymaganego pozwolenia, a w jednym przypadku – zawieszono postępowanie do czasu uzyskania przedmiotowego pozwolenia. W czterech przypadkach nie wszczęto postępowań administracyjnych z uwagi na uzyskanie przez prowadzących instalacje wymaganych pozwoleń zintegrowanych bezpośrednio po zakończeniu kontroli.

- *W latach 2011–2013 na terenie województwa mazowieckiego, kontrole WIOŚ ujawniły 15 instalacji przeznaczonych do chowu lub hodowli drobiu użytkowanych bez wymaganego pozwolenia zintegrowanego. W czterech z nich nie wszczęto postępowania administracyjnego w trybie art. 365 ust. 1 Prawa ochrony środowiska skutkującego wydaniem decyzji o wstrzymaniu użytkowania instalacji, z uwagi na uzyskanie przez prowadzących instalacje wymaganych pozwoleń zintegrowanych przed wszczęciem postępowania, tj. od pięciu do 70 dni od daty przeprowadzenia kontroli. W jednym przypadku postępowanie umorzono w związku z uzyskaniem wymaganego pozwolenia przez prowadzącego instalację. W pozostałych przypadkach, w wyniku postępowania administracyjnego, wydano 10 decyzji wstrzymujących użytkowanie instalacji do chowu lub hodowli drobiu.*
- *W przypadku dwóch kontroli (w których stwierdzono użytkowanie instalacji bez wymaganego pozwolenia zintegrowanego), Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wydał decyzje o wstrzymaniu użytkowania tych instalacji. Po upływie terminu wstrzymującego użytkowanie instalacji, Wojewódzki Inspektor przeprowadził kontrolę sprawdzającą w jednej z ferm i wydał upomnienie wzywające do wykonania obowiązku wstrzymania działalności, a następnie postanowienie o nałożeniu grzywny w celu przymuszenia. Ostatecznie umorzył grzywnę w związku z uzyskaniem przez kontrolowaną fermę stosownego pozwolenia.*

Wielkoprzemysłowe ферmy zwierząt – stosownie do art. 18 ustawy z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu – podlegają obowiązkowi posiadania i realizowania planu nawożenia, pozytywnie zaopiniowanego przez okręgową stację chemiczno-rolniczą. Brak takiego planu nakłada na wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska obowiązek wydania decyzji o wstrzymaniu prowadzenia ферmy zwierząt, z rygorem natychmiastowego wykonania (art. 33 ustawy o nawozach i nawożeniu). Dotyczy to wstrzymania działania ферm, z których zwierzęta powinny być natychmiast przemieszczone do innych, odpowiednich obiektów. Przepis ten jest zatem przepisem „martwym” – niemożliwym do wykonania. W związku z powyższym wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska nie wydawali takich decyzji.

W przypadku pięciu skontrolowanych WIOŚ, inspekcja ujawniła 10 ферm nie posiadających obowiązkowych planów nawożenia. W trzech przypadkach inspektorzy z Mazowieckiego WIOŚ nie wszczynali postępowania administracyjnego w sprawie wstrzymania – w drodze decyzji – prowadzenia chowu lub hodowli zwierząt, gdyż w okresie od pięciu do 12 tygodni po kontroli, dostarczono pozytywnie zaopiniowane plany nawożenia. W stosunku do pięciu ферm odstąpiono od wszczętego postępowania administracyjnego, gdyż stosowne plany dostarczono w ciągu kilku tygodni (4–5). W jednym przypadku brak zaopiniowanego planu nawożenia nie został przez kontrolujących uznany za nieprawidłowość, a WIOŚ w Zielonej Górze nie egzekwował obowiązku przedkładania kopii planów nawożenia przez prowadzących ферmy świń.

- *Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu przeprowadził kontrole u odbiorców obornika kurzego, które skutkowały nałożeniem grzywny za brak planów nawożenia. Mazowiecki WIOŚ natomiast nie egzekwował obowiązku posiadania planu nawożenia od nabywców nawozów naturalnych, uznając że nabywcami są osoby fizyczne korzystające w sposób zwykły ze środowiska, nie podlegające kontrolom WIOŚ. W ocenie NIK, postępowanie takie było nielegalne, gdyż naruszany był art. 18 ust. 2 ustawy o nawozach i nawożeniu.*
- *Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku nie prowadził planowych kontroli nabywców nawozu naturalnego w zakresie spełniania wymogów art. 18 ust. 2 ustawy o nawozach i nawożeniu.*
- *Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, kontrolując dwie ферmy trzody chlewnej ustalił, że gnojowica jest w całości przekazywana do biogazowni, zgodnie z zapisami pozwoleń zintegrowanych udzielonych ww. ферmom.*

Inspekcja Ochrony Środowiska kontrolując przestrzeganie przepisów ustawy o nawozach i nawożeniu łącznie w 214 ферmach, w 13 z nich stwierdziła przechowywanie gnojowicy w zbiornikach nie spełniających kryterium szczelności, stosownie do przepisu art. 25 ust. 1 ustawy o nawozach i nawożeniu. W jednej stwierdzono brak wymaganej płyty obornikowej, a w dwóch – przekroczenie ilości wytworzonej gnojowicy w stosunku do wartości określonej w pozwoleniu zintegrowanym. W zarządzeniach pokontrolnych nakazywano dostosować zbiorniki służące do gromadzenia gnojowicy do obowiązujących przepisów. Na terenie województwa lubuskiego wystąpiły przypadki niepodejmowania działań przez kontrolujących w przypadkach niewłaściwego przechowywania gnojowicy.

- *W latach 2011–2013 WIOŚ w Zielonej Górze skontrolował warunki przechowywania gnojowicy w dziewięciu ферmach trzody chlewnej. Pomimo, że w trzech ферmach stwierdzono laguny nie posiadające przykrycia, to jednak kontrolerzy WIOŚ nie podjęli w związku z tą nieprawidłowością żadnych działań, przyjmując informację o planach budowy biogazowni, które w przyszłości mogą rozwiązać problem gromadzenia gnojowicy. W ocenie NIK przeprowadzone postępowania kontrolne były nierzetelne.*

Kontrole stosowania nawozów naturalnych na gruntach rolnych oraz ustalania zastosowanej dawki nawozu naturalnego, były przeprowadzane przez WIOŚ na podstawie prowadzonej ewidencji przychodów i rozchodów nawozów naturalnych przeznaczonych do nawożenia pól, objętych

zaopiniowanym planem nawożenia. Kontrolerzy WIOŚ w Zielonej Górze przyjmowali, że skoro kontrolowany podmiot posiada plan nawożenia pozytywnie zaopiniowany przez okręgową stację chemiczno-rolniczą, to jest to gwarancja stosowania rocznej dawki azotu zgodnie z przepisami. Zdaniem NIK sposób prowadzenia kontroli nałożonej obowiązkiem wynikającym z przepisu art. 32 ustawy o nawozach i nawożeniu był niewystarczający, gdyż ilość stosowanego nawozu naturalnego nie była weryfikowana badaniami gleby.

Kontrole WIOŚ w Gdańsku stwierdziły stosowanie nawozów naturalnych niezgodnie z przepisami ustawy o nawozach i nawożeniu, tj. bez przykrycia lub wymieszania z glebą (w dwóch fermach) i stosowanie gnojowicy na glebach zamrzniętych w terminie zabronionym (w dwóch fermach). Właścicielom ferm wydano zalecenia pokontrolne oraz ukarano ich mandatami karnymi.

Stwierdzono jeden przypadek stosowania gnojowicy w sposób powodujący zagrożenie dla środowiska – wylanie do rzeki, co naruszało art. 17 ust. 2 ustawy o nawozach i nawożeniu. Za wykroczenie to, stosownie do art. 41 uonn sprawcę ukarano mandatem w wysokości 500 zł.

Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła sześć przypadków nierzetelnego prowadzenia kontroli przez Inspekcję Ochrony Środowiska. W protokołach wyników kontroli nie zamieszczono sposobu postępowania z nawozem naturalnym wytwarzanym na terenie fermy, nie sprawdzono wykonania działań określonych w zarządzeniach pokontrolnych mających zapobiec niekontrolowanemu wyciekowi ścieków z fermy świń, nieskutecznie egzekwowano realizację wniosków pokontrolnych, a także przewlekłe prowadzono postępowania pokontrolne. I tak:

- *W protokole kontroli kompleksowej, zrealizowanej przez WIOŚ w Zielonej Górze pominięto informację o sposobie zagospodarowania gnojowicy oraz posiadania planu nawożenia, pomimo że przedmiotem kontroli było m.in. sprawdzenie postępowania z nawozem naturalnym wytwarzanym na terenie fermy. Nie podjęto również czynności sprawdzających wykonanie zarządzenia pokontrolnego po stwierdzeniu niekontrolowanego wycieku ścieków z instalacji fermy trzody chlewnej i zanieczyszczeniu środowiska gnojowicą.*
- *Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Poznaniu nie wyegzekwował odpowiedzi na zarządzenie pokontrolne od podmiotu prowadzącego fermę drobiu uznając, że będzie mógł ukarać ten podmiot grzywną za brak informacji o wykonaniu zarządzenia pokontrolnego w trybie art. 31a ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska. Zaniechanie należy uznać jako nierzetelne prowadzenie postępowania kontrolnego. We wszystkich pozostałych przypadkach, kontrolowane podmioty poinformowały o realizacji zaleceń pokontrolnych lub wnioski o przedłużenie terminu realizacji tych zaleceń.*
- *Kontrola WIOŚ w Gdańsku przeprowadzona w czerwcu 2012 r. wykazała stosowanie nawozów naturalnych niezgodnie z obowiązującymi zasadami i warunkami – nie mieszano ich z glebą w celu przykrycia. Pomimo zaleceń pokontrolnych i informacji o ich wykonaniu, kontrola przeprowadzona w maju 2013 r. ponownie wykazała ww. nieprawidłowości. Egzekwowanie zaleceń pokontrolnych było w tym przypadku nieskuteczne. Nierealizowanie zaleceń pokontrolnych IOŚ na terenie województwa pomorskiego, stwierdzono również w innej fermie. W sierpniu 2013 r. kontrola w fermie świń wykazała gromadzenie gnojowicy w zbiornikach niezamkniętych. Pomimo polecenia dostosowania zbiorników do obowiązujących wymogów, w trakcie kontroli w grudniu 2013 r. stwierdzono brak realizacji tego zarządzenia. Skutkowało to wydaniem kolejnych zaleceń i nałożeniem na prowadzącego fermę mandatu karnego.*
- *Kontroler WIOŚ w Poznaniu we wrześniu 2012 r. stwierdził m.in. brak wymaganego pozwolenia zintegrowanego dla instalacji chowu i hodowli świń oraz pozytywnie zaopiniowanego planu nawożenia. Po przedłożeniu zaopiniowanego planu nawożenia po upływie prawie trzech miesięcy od zakończenia kontroli, umorzono postępowanie w sprawie wstrzymania prowadzenia działalności z tego powodu. Dopiero po ponad czterech miesiącach od zakończenia kontroli, wszczęto postępowanie w sprawie wstrzymania prowadzenia działalności w związku z brakiem pozwolenia zintegrowanego, a decyzję o wstrzymaniu wydano po kolejnych czterech miesiącach. Upomnienie o obowiązku wstrzymania działalności wydano po 13 miesiącach od zakończenia kontroli. Świadczy to o opieszałym postępowaniu WIOŚ.*

Na terenie działania kontrolowanych WIOŚ stwierdzono funkcjonowanie ferm świń i drobiu, które w wyniku dokonanego podziału instalacji, nie podlegały obowiązkowi posiadania pozwolenia zintegrowanego³¹.

W latach 2011–2013 kontrole WIOŚ w Warszawie ujawniły podział 13 instalacji do chowu drobiu i trzody chlewnej objętych obowiązkiem posiadania pozwolenia zintegrowanego. Po ich podziale powstało 31 mniejszych instalacji, nieobjętych obowiązkiem posiadania pozwolenia zintegrowanego. Dotyczyło to 11 instalacji do chowu drobiu, po podziale których powstało 25 instalacji oraz dwóch instalacji do chowu trzody chlewnej, po podziale których powstało sześć instalacji. W tych przypadkach Mazowiecki WIOŚ w zarządzeniach pokontrolnych zobowiązał prowadzących instalacje do chowu drobiu do dokonania zgłoszenia na podstawie art. 152 ust. 1 Prawa ochrony środowiska³², a prowadzących instalacje do chowu trzody chlewnej do uzyskania pozwolenia sektorowego.

Na terenie województwa wielkopolskiego, w ośmiu przypadkach nastąpił podział fermy IPPC (trzody chlewnej i drobiu) na mniejsze instalacje, niewymagające pozwolenia zintegrowanego. W województwie pomorskim wystąpiły cztery takie przypadki. I tak np.:

- *Gospodarstwo Rolne w Stróżewku posiadające instalację na prowadzenie 3134 stanowisk dla tuczników o wadze powyżej 30 kg – 438.8 DJP, nie posiadało wymaganego pozwolenia zintegrowanego. WIOŚ wszczął postępowanie w sprawie wstrzymania użytkowania przedmiotowej instalacji, w trakcie którego został poinformowany, że nastąpił podział instalacji na dwa odrębne podmioty nie podlegające już przepisom zobowiązującym do uzyskania pozwolenia zintegrowanego. W związku z powyższym WIOŚ umorzył postępowanie w sprawie wstrzymania użytkowania fermy.*
- *W fermie trzody chlewnej w Kotlinie, powiat jarociński należącej do BM Kobylin sp. z o.o. w Zdunach w maju 2012 r. została przeprowadzona kontrola interwencyjna, w wyniku której stwierdzono, że ferma nie posiada pozwolenia zintegrowanego, a tym samym pozytywnie zaopiniowanego planu nawożenia dotyczącego wykorzystania obornika na własnym polu. Wobec powyższego wydano decyzje: o zaprzestaniu chowu świń oraz wstrzymaniu eksploatacji instalacji. W lutym 2013 r. przeprowadzono kontrolę która potwierdziła, że eksploatacja instalacji jest w dalszym ciągu prowadzona. Po kontroli dostarczono umowy o użytkowaniu trzech budynków chlewni przez dwóch dzierżawców oraz BM Kobylin sp. z o.o. W sierpniu 2013 roku WIOŚ skontrolował wszystkie trzy podmioty. W związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa polegającego na podrobieniu podpisów pod umowami dzierżawy, WIOŚ skierował sprawę do prokuratury w Krotoszynie. Prokuratura potwierdziła podrobienie podpisów na co najmniej jednej z umów, po czym umorzyła postępowanie wobec niewykrycia sprawcy.*
- *W 2012 r. właścicielka fermy drobiu „TOPFERM” w miejscowości Topola Osiedle, powiat ostrowski, uzyskała pozwolenie zintegrowane wydane przez Marszałka Województwa Wielkopolskiego. W trakcie kontroli w lipcu 2013 r. przedstawiono umowę użyczenia zawartą między właścicielką a jej córką, na mocy której dwa kurniki do chowu kur niosek zostały podzielone. Wobec powyższego Marszałek Województwa Wielkopolskiego we wrześniu 2013 r. wygasił pozwolenie zintegrowane.*

³¹ Instalacje wymagające uzyskania pozwolenia zintegrowanego (IPPC) to fermy o liczbie stanowisk ponad 40 tys. szt. – w przypadku drobiu, 2 tys. szt. – w przypadku świń (tuczników) o wadze ponad 30 kg lub/i 750 macior.

³² Art. 152 ust. 1 – Instalacja, z której emisja nie wymaga pozwolenia, mogąca negatywnie oddziaływać na środowisko, podlega zgłoszeniu organowi ochrony środowiska.

Zdjęcie nr 1

Podzielone Gospodarstwo Rolne Ferma w Oskowie woj. pomorskie – zdjęcie satelitarne

Źródło: Inspekcja Ochrony Środowiska - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku – Delegatura w Słupsku.

- W Fermie w Oskowie woj. pomorskie, spośród 14 obiektów chlewni, pięć jest eksploatowanych. Łączna ilość stanowisk w eksploatowanych obiektach wynosi 3902 dla świń o wadze powyżej 30 kg oraz 595 dla macior. Właściciel użytkuje dwa obiekty na 1951 stanowisk dla świń powyżej 30 kg wagi oraz 120 macior. Pozostałe trzy obiekty na 1951 stanowisk dla świń powyżej 30 kg wagi oraz 475 macior użytkuje dzierżawca. W związku z dokonaniem formalnym podziałem gospodarstwa (dwie osoby użytkujące), nie są wymagane pozwolenia zintegrowane dla podzielonej instalacji chowu świń.

3.2.2. Sprawowanie nadzoru przez Inspekcję Weterynaryjną nad funkcjonowaniem ferm zwierząt

Główny Lekarz Weterynarii, realizując wniosek NIK³³ po kontroli sprawowania nadzoru nad wielkoprzemysłowymi fermami trzody chlewnej, m.in. zobowiązał powiatowych lekarzy weterynarii³⁴ do uwzględnienia ferm wielkoprzemysłowych trzody chlewnej w opracowywanych rocznych harmonogramach kontroli gospodarstw pod względem dobrostanu zwierząt, tak aby w ciągu dwóch kolejnych lat każda z nich została skontrolowana przynajmniej jeden raz. Poleciał również, aby w kontrolach były ujęte zagadnienia dotyczące pasz, utylizacji i farmaceutycznych produktów leczniczych weterynaryjnych.

W latach 2011–2013 Inspekcja skontrolowała odpowiednio 139, 138 i 156 wielkoprzemysłowych ferm świń, co stanowiło 84,7%, 80,2% i 86,7% liczby ferm objętych nadzorem (od 164 w 2011 r. do 180 w 2013 r.). W jednym z ośmiu skontrolowanych PIW polecenia GLW nie zostały zrealizowane. I tak:

- Powiatowy Lekarz Weterynarii w Żurominie skontrolował pięć wielkoprzemysłowych ferm trzody chlewnej, nie obejmując kontrolami: w roku 2011 – 10 ferm, w 2012 – 13 ferm i w 2013 – trzy fermy. W okresie tym pod jego nadzorem w poszczególnych latach było odpowiednio 14, 13 i cztery wielkoprzemysłowe fermy świń. Przyczyną nie wykonania zaleceń GLW były trudności kadrowe w Inspektoracie.

³³ Pismo GLW do NIK nr GIW org 091-23q/06 z dnia 25 kwietnia 2007 r.

³⁴ W piśmie nr GIWz.400/P-6/07 z dnia 20 kwietnia 2007 r.

Główny Lekarz Weterynarii nie wydał wytycznych w zakresie częstotliwości kontroli wielkoprzemysłowych ferm drobiu³⁵. W latach 2011–2013, kontrole przeprowadzono odpowiednio w 504, 525 i 519 fermach, co stanowiło odpowiednio 60,2%, 46,4% i 54,4% ferm drobiu objętych nadzorem (od 837 w 2011 r. do 954 w 2013 r.). W poszczególnych powiatach odsetek skontrolowanych ferm drobiu będących w nadzorze znacznie się różnił.

- W PIW w Wolsztynie, w okresie objętym kontrolą, na 11 wielkoprzemysłowych ferm drobiu, jedna ferma nie była kontrolowana, gdyż w latach wcześniejszych nie stwierdzano nieprawidłowości. PLW w Żurominie skontrolował 36 wielkoprzemysłowych ferm drobiu (osiem w 2011 r., 15 w 2012 r., 13 w 2013 r.), tj. odpowiednio 11,0%, 21,1% i 15,7% nadzorowanych ferm. PLW w Mławie skontrolował 31 wielkoprzemysłowych ferm drobiu (w poszczególnych latach: 17, 10 i cztery), a nadzorował odpowiednio 28, 38, 45 podmiotów. Odsetek wielkoprzemysłowych ferm objętych kontrolą przez PLW w Nowej Soli wynosił w 2011 r. – 92,3% (kontrole przeprowadzono w 12 spośród 13 ferm), w 2012 – 64,3% (w dziewięciu z 14 ferm), a w roku 2013 – 85,7% (w 12 z 14 ferm).

Główny Lekarz Weterynarii realizował zadania określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej³⁶, m.in. poprzez wydawanie instrukcji, wytycznych i poleceń dotyczących sposobu postępowania oraz poprzez podejmowanie określonych czynności w zakresie nadzoru nad fermami świń, drobiu i zwierząt futerkowych.

W okresie objętym kontrolą, tj. w latach 2011–2013, obowiązywała instrukcja GLW³⁷ określająca postępowanie powiatowych lekarzy weterynarii przy przeprowadzaniu kontroli oraz raportowaniu o przeprowadzonych kontrolach gospodarstw utrzymujących zwierzęta pod względem ich dobrostanu z elementami zwalczania chorób zakaźnych. Instrukcja dotyczyła kontroli gospodarstw utrzymujących m.in. świnie, zwierzęta futerkowe oraz drób.

W skali całego kraju kontrolą obejmowano corocznie 6,3–6,9% ferm trzody chlewnej. Niektórzy powiatowi lekarze weterynarii, nie obejmowali corocznie kontrolą 5% ferm trzody chlewnej, stosownie do instrukcji GLW z 23 sierpnia 2010 r. Zalecenia tego nie przestrzegano w czterech PIW tj. w 50% skontrolowanych Inspektoratach, z powodu trudności kadrowych oraz wzmożonych kontroli na fermach drobiu.

- Powiatowy Lekarz Weterynarii w Żurominie skontrolował: 75 ferm trzody chlewnej w 2011 r., 25 – w 2012 r. i 25 – w 2013 r., co stanowiło w poszczególnych latach odpowiednio 2,8%, 0,9% i 0,9% wszystkich nadzorowanych ferm świń.
- Powiatowy Lekarz Weterynarii w Mławie w poszczególnych latach skontrolował 10, 14 i 16 ferm świń, co stanowiło odpowiednio 1,3%, 2,1% oraz 2,8% ferm będących pod jego nadzorem.

W siedmiu wydanych wytycznych odnoszących się do nadzoru nad fermami świń, ujęto w szczególności sprawy dotyczące dobrostanu świń i postępowania PLW wobec podmiotów nieprzeprzestrzegających warunków w tym zakresie.

Wytyczne w zakresie nadzoru nad fermami drobiu obejmowały m.in. zagadnienia dotyczące dobrostanu w utrzymaniu drobiu, okresu przejściowego na użytkowanie klatek niewzbogaconych do utrzymywania kur niosek, przestrzegania wymagań rozporządzenia (WE) nr 2160 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie zwalczania salmonelli i innych odzwierzęcych czynników chorobotwórczych przenoszonych przez żywność, możliwości eksportu jaj nieoznakowanych do krajów trzecich, a także przeprowadzenia szkoleń w zakresie nadzoru nad gospodarstwami utrzymującymi drób.

³⁵ Na podstawie art. 13 ust. 1 ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej, GLW ma możliwość wydawania poleceń dotyczących określonych czynności.

³⁶ Dz. U. z 2010 r. Nr 112, poz. 744 ze zm.

³⁷ Instrukcja GLW nr GIWz.400/AW-46/210 z dnia 23 sierpnia 2010 r., obowiązująca od 15 września 2010 r.

Wytyczne o nadzorze nad fermami zwierząt futerkowych dotyczyły m.in. funkcjonowania ferm zwierząt futerkowych w związku z nieprawidłowościami ujawnionymi przez NIK, uwzględnienia w kontrolach ferm zwierząt futerkowych wymiaru klatek w celu weryfikacji spełnienia standardów rekomendacji Stałego Komitetu Europejskiej Konwencji Rady Europy o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich.

Główny Lekarz Weterynarii nakazał wojewódzkim lekarzom weterynarii zwiększenie liczby kontroli ferm zwierząt i objęcie nimi m.in. 100% ferm utrzymujących zwierzęta futerkowe od 2012 r. w celu doprowadzenia do poprawy warunków ich utrzymania. Polecenie to nie zostało jednak zrealizowane, gdyż w roku 2012 i 2013 skontrolowano odpowiednio 791 i 835 ferm zwierząt futerkowych, tj. 92,7% i 93% ferm nadzorowanych. Z pięciu kontrolowanych PIW, na terenie których występowały fermy zwierząt futerkowych, tylko w jednym nie wywiązano się z obowiązku kontroli dobrostanu zwierząt w 2012 r. (dotyczyło to jednej fermy).

Powiatowi lekarze weterynarii, w latach 2011–2013, sporządzali coroczne plany kontroli, w których uwzględniono kontrole ferm świń, drobiu i zwierząt futerkowych. Podstawą ich sporządzenia były przede wszystkim wytyczne oraz instrukcje Głównego Lekarza Weterynarii. Typując gospodarstwa do kontroli stosowano losowy (ok. 50%) oraz celowy (pozostała część) dobór podmiotów. Przy doborze celowym kierowano się m.in. wielkością pogłowia, zmianą liczebności stad, zmianą właściciela gospodarstwa lub personelu obsługującego zwierzęta, wynikami kontroli dobrostanu zwierząt z roku ubiegłego, liczbą padłych zwierząt w poprzednim roku. W PIW w Żurominie ograniczono się do doboru celowego, kierując się informacjami o nieprawidłowościach i wiedzą inspektorów weterynaryjnych o kontrolowanych fermach.

Dokumentowanie w formie pisemnej sposobu typowania podmiotów do kontroli, uznano za zbędne.

Oprócz kontroli planowych, w kontrolowanych Inspektoratach przeprowadzono ponad 650 kontroli doraźnych. Kontrole te podejmowano m.in. w związku z obowiązkiem wprowadzenia na fermach drobiu klatek zmodyfikowanych, normami i wymogami wzajemnej zgodności (kontrole cross-compliance na fermach trzody chlewnej), zwalczaniem choroby Aujeszkyego u świń, grupowym utrzymaniem loch, eksportem świń, a także dochodzeniem epizootycznym w stadach kur. I tak np.:

- *W latach 2011–2013 PIW w Nowej Soli przeprowadził ogółem 170 kontroli doraźnych, z tego w 2011 r. – 68, w 2012 r. – 61, a w 2013 r. – 41. Kontrole doraźne podejmowano m.in. w związku z podejrzeniem niezgodnego z prawem stosowania produktów leczniczych weterynaryjnych, weryfikacją spełnienia wymogów z memorandumów i świadectw przez podmiot wysyłający trzodę chlewną do Federacji Rosyjskiej, podejrzeniem pochodzenia jaj od kur utrzymywanych w klatkach niezmodyfikowanych, niewłaściwą segregacją jaj konsumpcyjnych, obecnością chloramfenikolu w preparacie wykorzystywanym do produkcji pasz, nabyciem przez fermę drobiu w Mariankach znacznych ilości antybiotyków.*
- *W latach 2011–2013 Inspektorat w Międzyrzeczu przeprowadził we wszystkich wielkoprzemysłowych fermach zwierząt (trzody chlewnej i drobiu) 43 kontrole, w tym 16 okresowych (w zakresie dobrostanu zwierząt), 14 dotyczących sektora paszowego (planowanych wyłącznie ilościowo, bez wskazania podmiotu kontrolowanego) oraz 13 doraźnych. Podjęcie kontroli doraźnych w fermach świń uzasadniały m.in.: dodatnie wyniki badań laboratoryjnych (stwierdzenie mączki mięsno-kostnej w paszy), sygnały o zakupach dużych ilości produktów leczniczych – szczególnie antybiotyków (w powiecie międzyrzeckim nieprawidłowości nie stwierdzono), wystąpienie na terenie Białorusi przypadków afrykańskiego pomoru świń, egzekwowanie wymagań zawartych w dokumencie „Procedury dotyczące weryfikacji informacji zawartych w łańcuchu żywnościowym”, obowiązek kontroli urzędowych przed wysyłką świń do Niemiec (wymagania zawarte w przepisach unijnych).*

W kontrolowanych przez PIW wielkoprzemysłowych fermach trzody chlewnej stwierdzono m.in.: brak miejsca do składowania środków dezynfekcyjnych, brak miejsca zapewniającego właściwe warunki do przetrzymywania produktów leczniczych weterynaryjnych, małą ilość środków dezynfekcyjnych, brak zabezpieczenia przed dostępem zwierząt innych niż utrzymywane w gospodarstwie, a także braki w dokumentacji leczenia zwierząt.

Kontrole wielkoprzemysłowych ferm drobiu – przeprowadzone przez skontrolowane przez NIK powiatowe inspektoraty weterynarii – wykazały: niewystarczającą długość grzęd w klatce, za dużo kur w klatce, brak zabezpieczenia przed dostępem osób niepowołanych do miejsca składowania środków dezynfekcyjnych oraz do miejsca przetrzymywania produktów leczniczych weterynaryjnych, brak wpisywania godzin przyjęcia zgłoszenia oraz czynności weterynaryjnych w książce leczenia zwierząt. Ponadto, w wyniku kontroli przeprowadzonych przez PLW w Nowej Soli w latach 2011–2013 w 14 wielkoprzemysłowych fermach drobiu (30 planowych i 139 doraźnych) stwierdzono w jednej fermie zakażenie kur salmonellą, a w drugiej – przetworzone białko pochodzenia zwierzęcego w mieszance paszowej. Powiatowy lekarz weterynarii wydał decyzje ze stosownymi nakazami i zakazami – ograniczające m.in. obrót produktami pochodzenia zwierzęcego i likwidacji stada oraz jaj (w pierwszym przypadku) oraz zatrzymanie i zniszczenie materiałów paszowych (w drugim przypadku).

Fermy zwierząt futerkowych występowały na terenie działalności pięciu kontrolowanych PIW (30 ferm). Dwóch PLW nie stwierdzało nieprawidłowości. W odniesieniu do pozostałych PIW ustalono m.in., że:

- *W wyniku kontroli (40 planowych i 1 doraźna) przeprowadzonych w pięciu fermach zwierząt futerkowych w latach 2011–2013 przez PLW w Nowej Soli, stwierdzono m.in. następujące nieprawidłowości: brak mat dezynfekcyjnych, brak badań karmy, uchybienia w dokumentacji (brak rejestru sztuk padłych, brak rejestru zagospodarowania odchodów i ewidencji rozchodu środków dezynfekcyjnych, nieaktualne procedury zakładowe), uchybienia strukturalne (uszkodzenia podłogi, wyciek w chłodni) oraz niedostateczny monitoring gryzoni. Każdorazowo nakazywano usunięcie stwierdzonych uchybień, po czym przeprowadzono kontrole sprawdzające potwierdzające wykonanie nakazów.*
- *Powiatowy Lekarz Weterynarii w Gnieźnie ustalił w fermach zwierząt futerkowych: brak procedur usypiania zwierząt, niezawiadanie PLW o terminach usypiania oraz brak możliwości stałej obserwacji zwierząt podczas ich usypiania, brak procedur postępowania z karmą, brak kontroli jakości karmy i zapisów monitorowania temperatury karmy, brak środków dezynfekcyjnych, brak książki leczenia zwierząt, brak procedur zabezpieczenia przed ptakami, gryzoniami i owadami, brak procedur postępowania z materiałem do utylizacji. W każdym przypadku wydawano zalecenia pokontrolne prowadzące do usunięcia nieprawidłowości.*
- *Kontrole przeprowadzone przez PLW w Olsztynie w dwóch fermach zwierząt futerkowych wykazały uchybienia polegające m.in. na niewłaściwym prowadzeniu wymaganej dokumentacji, posługiwaniu się nieprecyzyjnymi i nieaktualnymi procedurami, a także niespełnianiu standardów higienicznych prowadzonej działalności. W wyniku przeprowadzonych kontroli, jedna z ferm zakończyła działalność, natomiast druga wykonała sformułowane zalecenia pokontrolne, co zostało potwierdzone przez PIW. Przeprowadzona w 2013 r. kontrola PIW w działającej fermie zwierząt futerkowych nie stwierdziła uchybień i nieprawidłowości.*

W przypadkach stwierdzenia nieprawidłowości w kontrolowanych gospodarstwach utrzymujących zwierzęta, powiatowi lekarze weterynarii, zgodnie z postanowieniami art. 19f ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej, sporządzali wnioski, zalecenia pokontrolne lub – w uzasadnionych przypadkach – wydawali decyzje. Realizację wniosków i zaleceń monitorowali poprzez kontrole sprawdzające oraz analizę dokumentacji przekazanej przez skontrolowany podmiot prowadzący gospodarstwo utrzymujące zwierzęta.

W latach 2011–2013 do PIW nie wpłynęły żadne skargi na działalność wielkoprzemysłowych ferm zwierząt oraz wnioski o przeprowadzenie kontroli w tym zakresie. Także z informacji udzielonej przez wojewódzkich lekarzy weterynarii wynika, że organy te nie otrzymały żadnych skarg na działalność powiatowych lekarzy weterynarii w zakresie sprawowania nadzoru nad fermami świń, drobiu i zwierząt futerkowych.

3.2.3. Realizacja zadań dotyczących ferm zwierząt przez Państwową Inspekcję Sanitarną

Osiem skontrolowanych powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych posiadało w swojej ewidencji 15 ferm świń, 65 ferm drobiu, a jedna stacja – trzy fermy zwierząt futerkowych. W ramach prowadzonego nadzoru, w latach 2011–2013, PSS-E skontrolowały trzy fermy świń, 20 ferm drobiu i trzy fermy zwierząt futerkowych. W wyniku przeprowadzonych kontroli, powiatowi inspektorzy sanitarni wydali łącznie 16 decyzji administracyjnych dotyczących usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości oraz osiem decyzji płatniczych na łączną kwotę około 1,3 tys. zł.

Nadzór Państwowej Inspekcji Sanitarnej nad fermami świń, drobiu i zwierząt futerkowych w ocenie NIK prowadzony był w sposób niewystarczający.

Żadna z ośmiu powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych nie miała w swojej ewidencji aktualnych danych o wszystkich fermach podlegających ich nadzorowi. Brak tych ferm w ewidencji nadzorowanych zakładów wynikał głównie z faktu niezgłoszenia ich do PSS-E zgodnie z art. 209 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy³⁸, zobowiązującym pracodawcę rozpoczynającego działalność do zawiadomienia państwowego inspektora sanitarnego o miejscu, rodzaju i zakresie prowadzonej działalności. Przytoczony wyżej przepis art. 209 został uchylony z dniem 17 stycznia 2013 r.³⁹. Stacje nie skorzystały jednak z uprawnień, wynikających z art. 36a ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej, do nieodpłatnego korzystania z danych zgromadzonych w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON) prowadzonym przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Zaniechanie takie należy uznać za nierzetelność w działaniach PSS-E.

- *Z ewidencji podmiotów nadzorowanych przez PSS-E w Międzyrzeczu nie można ustalić liczby ferm zwierząt znajdujących się pod nadzorem. Nierzetelne prowadzenie ewidencji podmiotów nadzorowanych przez Stację (w odniesieniu do ferm zwierząt) skutkowało brakiem pełnych i aktualnych danych w tym zakresie, co utrudniało planowanie i przeprowadzanie kontroli w tych podmiotach. W konsekwencji nie prowadzono żadnych kontroli dotyczących ferm zwierząt, tj. nie kontrolowano przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne w fermach zwierząt.*
- *W Rejestrze zakładów nadzorowanych przez PSS-E w Żurominie wykazano siedem ferm zwierząt funkcjonujących jako zakłady pracy, które stacja mogła objąć kontrolą w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy na podstawie art. 1 i art. 4 ust. 1 pkt 2 i 5 ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Na podstawie informacji pozyskanych od Powiatowego Lekarza Weterynarii w Żurominie o fermach zwierząt na terenie powiatu – zweryfikowanej wstępnie przez PPIS – ustalono, że nadzorem powinny zostać objęte 184 fermy, w tym 36 wielkoprzemysłowych.*
- *Na koniec grudnia 2013 r. w wykazie podmiotów podlegających nadzorowi PSS-E w Mławie było 11 ferm drobiu i jedna ferma świń. Przeprowadzona aktualizacja w trakcie kontroli NIK (na podstawie danych z bazy GUS) wykazała, iż na terenie powiatu mławskiego w marcu 2014 r. funkcjonowały 83 fermy drobiu będące zakładami pracy podlegającymi nadzorowi PSS-E.*

Brak aktualnych danych o liczbie ferm zwierząt – w ocenie NIK – uniemożliwia sprawowanie nadzoru nad warunkami higieny pracy osób pracujących w tych podmiotach.

Przy planowaniu i przeprowadzaniu kontroli stosowano wewnętrzną Procedurę Techniczną PT/01⁴⁰. Przygotowywane plany kontroli uwzględniały wytyczne państwowych wojewódzkich inspektorów sanitarnych, plany zasadniczych przedsięwzięć stacji. Na ogół nie prowadzono udokumentowanej

³⁸ Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.

³⁹ Art. 209 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy został uchylony przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw z dniem 17 stycznia 2013 r., a artykułem 2 tej ustawy wprowadzony został art. 36a ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

⁴⁰ Procedura Techniczna PT/01 pn. „Sposób wykonywania działań w ramach zapobiegawczego i bieżącego nadzoru sanitarnego oraz zapobiegania i zwalczania chorób zakaźnych i zakażeń opracowaną przez Głównego Inspektora Sanitarnego”.

analizy ryzyka wystąpienia nieprawidłowości w odniesieniu do ferm zwierząt. Obiekty do kontroli wybierane były z uwzględnieniem wyników pomiarów i badań środowiska pracy z lat ubiegłych, a także zagrożeń występujących w obiektach. Kontrolami obejmowano niewielki odsetek ferm zwierząt, przy czym – jak wskazały ustalenia kontroli – obowiązujące przepisy dotyczące Inspekcji Sanitarnej nie nakazywały obejmowania kontrolami wszystkich funkcjonujących ferm.

- *W latach 2011–2013 PSS-E w Żurominie skontrolowała cztery z siedmiu nadzorowanych ferm zwierząt (57,1%), ale w odniesieniu do wstępnie określonej liczby tylko ferm drobiu które powinny znajdować się w nadzorze PPIS (184) stanowiło to 2,1%.*
- *Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Mławie w latach 2011–2013 nie objął nadzorem wszystkich ferm zwierząt (świń, drobiu) wykazanych w ewidencji podmiotów nadzorowanych. Na rok 2011 i 2012 nie zaplanowano żadnej kontroli ferm zwierząt. W roku 2011 nie przeprowadzono żadnej kontroli, a w latach 2012–2013 kontrolami (planowymi i doraźnymi) objęto mniej niż połowę z nich. Stwierdzone w czterech na pięć kontrolowanych ferm drobiu nieprawidłowości polegające m.in. na braku procedur bezpiecznego postępowania ze szkodliwymi czynnikami biologicznymi, braku aktualnych pomiarów środowiska pracy, braku oznakowania miejsca składowania niebezpiecznych produktów chemicznych, świadczą o konieczności objęcia nadzorem (przeprowadzenia kontroli) większej liczby ferm zwierząt.*
- *Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Międzyrzeczu nie planował (w PSS-E nie przeprowadzono udokumentowanej analizy ryzyka wystąpienia nieprawidłowości w odniesieniu do ferm zwierząt) i nie przeprowadzał w latach 2011–2013 jakichkolwiek kontroli w zakresie przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne w objętych nadzorem fermach zwierząt. Zdaniem NIK, pomimo braku skarg dotyczących funkcjonowania ferm oraz braku wytycznych organów zwierzchnich o nakazie kontrolowania ferm, ryzyka związane z ich funkcjonowaniem powinny skutkować uwzględnianiem ich w planach kontroli. Działalność tego rodzaju podmiotów może bowiem stwarzać istotne zagrożenia dla środowiska naturalnego oraz pracujących w nich ludzi, a tylko poprzez rzetelne działania nadzorcze można te zagrożenia zidentyfikować i wyeliminować.*

Realizację nakazów dotyczących usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości – sformułowanych w wyniku kontroli ferm zwierząt – ustalano w przeprowadzanych kontrolach sprawdzających.

Inspekcja Sanitarna prowadziła działania zapobiegawcze nadzoru sanitarnego dotyczącego ferm zwierząt, określone w art. 3 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Na podstawie wniosków kierowanych do PSS-E: uczestniczono w dopuszczeniu do użytku obiektów związanych z produkcją zwierzęcą, wydawano opinie sanitarne o konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko i ewentualnego zakresu raportu dla przedsięwzięcia, wydawano opinie przed wydaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Ponadto PPIS w Mławie opiniował projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań.

W okresie objętym kontrolą, jedynie do PSS-E w Ostródzie wpłynęła jedna skarga na działalność fermy drobiu. Wszczęta kontrola nie potwierdziła zarzutów wnoszonych w skardze.

Ponadto do PSS-E w Żurominie wpłynęło ogółem 10 pism w sprawie podjęcia interwencji w odniesieniu do ferm zwierząt. Pisma dotyczyły protestów mieszkańców przeciw budowie (lub rozbudowie) dużych ferm zwierząt, nieprawidłowości związanych z prowadzeniem hodowli zwierząt, warunków ich przetrzymywania i magazynowania obornika oraz niewłaściwego użytkowania chlewni. Wszystkie ww. sprawy zostały przekazane do rozpatrzenia – wg kompetencji – do właściwych organów samorządowych, budowlanych i weterynaryjnych, zachowując terminy przewidziane w kpa.

3.2.4. Współpraca pomiędzy inspekcjami w zakresie ferm zwierząt

W latach 2011–2013 Inspekcja Weterynaryjna wraz z Inspekcją Ochrony Środowiska współpracowały na zasadach określonych w porozumieniu zawartym w dniu 29 marca 2007 r. przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska z Głównym Lekarzem Weterynarii. Na szczeblu wojewódzkim współpraca była realizowana pomiędzy wojewódzkimi inspektorami ochrony środowiska i wojewódzkimi lekarzami weterynarii na podstawie odrębnych porozumień. Współpraca polegała m.in. na wzajemnym przekazywaniu przez wojewódzkich lekarzy weterynarii i wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska, informacji o wielkoprzemysłowych fermach świń i drobiu oraz fermach zwierząt futerkowych. Na zasadzie wzajemności strony porozumień miały obowiązek powiadamiania o wszelkich przypadkach stwierdzenia lub podejrzenia wystąpienia nieprawidłowości związanych z eksploatacją tych instalacji. Współdziałanie obejmowało również przeprowadzanie wspólnych kontroli w przypadkach wystąpienia okoliczności określonych w art. 82 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁴¹.

Pomimo podpisanych porozumień, efekty współpracy nie były zadowalające. W okresie objętym kontrolą, jedynie ośmiu wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska przekazywało wojewódzkim lekarzom weterynarii z sześciomiesięczną częstotliwością informacje o fermach trzody chlewnej, drobiu i zwierząt futerkowych. Również tylko ośmiu wojewódzkich lekarzy weterynarii przekazywało co sześć miesięcy takie informacje do wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska. Natomiast czterech wojewódzkich lekarzy weterynarii listy takie przekazywało jeden raz w roku. Tak zróżnicowaną realizację ww. porozumień uzasadniano aktualnymi potrzebami.

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska współpracował ponadto z Państwową Inspekcją Sanitarną poprzez wzajemną wymianę informacji o wynikach kontroli ferm. Natomiast współpraca z organami nadzoru budowlanego polegała głównie na kierowaniu przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska skarg i wniosków obywateli do właściwych powiatowych inspektorów nadzoru budowlanego.

Okręgowe stacje chemiczno-rolnicze przekazywały do wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska informacje o wydanych opiniach do planów nawożenia oraz materiałów wykorzystywanych przy opracowywaniu raportu o stanie środowiska w danym województwie. Ponadto Podlaski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska wspólnie z Okręgową Stacją Chemiczno-Rolniczą w Białymstoku prowadzili konsultacje dotyczące badania składników nawozowych w glebie. Jednak ze względu na odpłatność, takich badań gleby nie zlecano do wykonania okręgowej stacji chemiczno-rolniczej.

Liczba podmiotów obowiązanych do posiadania pozwoleń zintegrowanych na prowadzenie instalacji do chowu lub hodowli świń i drobiu

Prowadzona współpraca pomiędzy Inspekcją Weterynaryjną i Inspekcją Ochrony Środowiska, będąca wynikiem realizacji wniosku po kontroli NIK w 2006 r., nie dała oczekiwanych rezultatów, pomimo zawartych porozumień w tym zakresie⁴². Wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska na skutek nierzetelnej współpracy z Inspekcją Weterynaryjną nie posiadały informacji i nie objęły nadzorem wszystkich wielkoprzemysłowych ferm świń i drobiu.

⁴¹ Dz. U. z 2013 r., poz. 672 ze zm.

⁴² Porozumienie z dnia 29 marca 2007 r. pomiędzy Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska a Głównym Lekarzem Weterynarii o współpracy Inspekcji Ochrony Środowiska i Inspekcji Weterynaryjnej oraz porozumienia zawarte na szczeblu wojewódzkim.

Istotne rozbieżności wystąpiły w liczbie ferm wielkoprzemysłowych zwierząt będących w ewidencji wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska, a wykazanej przez inspekcję weterynaryjną. Liczba wielkoprzemysłowych ferm świń objętych nadzorem Inspekcji Weterynaryjnej w poszczególnych latach objętych kontrolą wyniosła: 164 w 2011 r., 172 w 2012 r., 180 w 2013 r. W ww. okresie Inspekcja Ochrony Środowiska nadzorowała 150 (w 2011 r.), 149 (w 2012 r.) i 145 (w 2013 r.) ferm świń podlegających obowiązkowi posiadania pozwolenia zintegrowanego. Większe różnice wystąpiły w liczbie nadzorowanych ferm drobiu IPPC. W latach 2010–2013 Inspekcja Weterynaryjna nadzorowała odpowiednio 837, 884 i 954 fermy drobiu, a Inspekcja Ochrony Środowiska odpowiednio: 616, 647 i 686 ferm drobiu. Nieposiadanie rzeczywistych danych w tym zakresie przez właściwe służby może powodować brak nadzoru nad fermami zwierząt i stwarzać zagrożenie dla środowiska.

Dane o liczbie ferm drobiu i trzody chlewnej podlegających obowiązkowi posiadania pozwolenia zintegrowanego w Ministerstwie Środowiska i Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska były rozbieżne. Dane o liczbie ferm z czterech województw (na siedem poddanych kontroli) różniły się. W ewidencji posiadanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska nie zostało uwzględnionych 12 ferm, które występowały w danych Ministerstwa Środowiska. W przypadku czterech ferm z terenu województwa lubelskiego i lubuskiego dane uzupełniono w trakcie kontroli NIK.

Ponadto rejestr wydanych pozwoleń zintegrowanych dla instalacji w zakresie produkcji fermowej zwierząt prowadzonych przez MŚ zawierał trzy fermy nie podlegające wymogom ferm IPPC. Dwie z nich zmieniły profil i wielkość produkcji o czym podmioty prowadzące poinformowały WIOŚ, a w jednym przypadku – w związku z zakończeniem produkcji – marszałek województwa stwierdził wygaśnięcie decyzji udzielającej pozwolenie zintegrowane.

Wpływ ferm na lokalne społeczeństwo

W badanym okresie, do 48 spośród 74 gmin⁴³, na terenie których funkcjonowały fermy zwierząt, nie wpływały skargi i wnioski dotyczące uciążliwości ferm trzody chlewnej, drobiu i zwierząt futerkowych. W 13 gminach występowały pojedyncze skargi i wnioski, a w 10 gminach – po kilka przypadków. W trzech gminach złożono powyżej 10 skarg i wniosków.

- *Najwięcej skarg odnotowano w gminie Cewice w województwie pomorskim. Zarejestrowane 124 skargi dotyczyły pięciu ferm: trzech ferm trzody chlewnej i po jednej drobiu oraz nerek amerykańskich. Cztery przypadki to skargi zbiorowe, które dotyczyły budowanych lub rozbudowywanych obiektów.*

Skargi dotyczyły w szczególności uciążliwości odorowej pochodzącej z ferm, nieprawidłowego gospodarowania gnojowicą oraz hałasu związanego z produkcją ferm.

Otrzymane skargi najczęściej przekazywano do właściwego WIOŚ, sporadycznie do nadzoru budowlanego, starosty lub marszałka województwa – w celu przeprowadzenia kontroli. W dwóch gminach województwa lubuskiego pracownicy urzędu samodzielnie przeprowadzili kontrole, po uzyskaniu informacji od PPIS w Nowej Soli o nieprawidłowościach w funkcjonowaniu ferm.

- *Skarga o zanieczyszczeniu odchodami ptaków cieką wodnego w gminie Biskupiec, bez zbędnej zwłoki została przekazana do WIOŚ w Olsztynie, który podjął działania eliminujące nieprawidłowości. WIOŚ w Olsztynie nie przeprowadził kontroli w związku ze skargą na uciążliwość odorową z fermy kur w gminie Szczytno, ze względu na brak aktów prawnych dotyczących standardów zapachowych.*

⁴³ W trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.) zasięgnięto informacje w 74 gminach pięciu województw objętych kontrolą NIK (woj. lubuskie, woj. mazowieckie, woj. pomorskie, woj. warmińsko-mazurskie, woj. wielkopolskie), na terenie których występują fermy zwierząt mogące negatywnie oddziaływać na społeczeństwo.

W latach 2011–2013, w 17 gminach nie prowadzono postępowań w sprawie wydania decyzji o lokalizacji ferm – funkcjonujące fermy powstały w latach wcześniejszych. Na 22 gminy, które wydały decyzje mające wpływ na lokalizację ferm, w 21 umożliwiano społeczeństwu uczestniczenie w konsultacjach przed wydaniem takich decyzji, z czego mieszkańcy zazwyczaj korzystali. W jednym przypadku, bez udziału społeczeństwa, wydano decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu na podstawie obowiązującego wówczas planu zagospodarowania przestrzennego.

W siedmiu przypadkach, skargi i protesty miały wpływ na zmniejszenie lub zapobieżenie uciążliwości ferm. Na przykład:

- *Na terenie gminy Pszczew w województwie lubuskim funkcjonują dwie większe fermy trzody chlewnej, na które wpłynęły skargi dotyczące negatywnego wpływu na środowisko. Zorganizowane spotkania mieszkańców wsi z właścicielami ferm doprowadziły do zmiany sposobu hodowli świń z bezściółkowej na ściółkową.*

W sześciu gminach, lokalne społeczeństwo protestowało przeciw budowie lub rozbudowie ferm zwierząt, a w jednej wniesiono odwołanie od decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Wskutek protestów mieszkańców, organy gminy odmówiły wydania decyzji na budowę trzech ferm świń i jednej drobiu. Ponadto protest mieszkańców doprowadził do wycofania się inwestora z rozbudowy fermy nerek.

- *W gminie Koźuchów na terenie województwa lubuskiego wystąpiły protesty mieszkańców na etapie wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach w sprawie adaptacji budynków magazynowych na chlewnię oraz budowy fermy drobiu. Protest wywołały uciążliwości zapachowe i lokalizacje inwestycji. Po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego oraz opracowaniu oddziaływania zapachowego ferm przygotowanym przez Pracownię Zapachową Jakości Powietrza Instytutu Inżynierii Chemicznej i Procesów Ochrony Środowiska Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie, Burmistrz wydał decyzje odmowne w powyższych sprawach.*

3.2.5. Funkcjonowanie ferm zwierząt

Na zlecenie Najwyższej Izby Kontroli zostały przeprowadzone kontrole – przez Inspekcję Ochrony Środowiska, Inspekcję Weterynaryjną, Państwową Inspekcję Sanitarną oraz Nadzór Budowlany – w fermach zwierząt na terenie województw: łódzkiego, kujawsko-pomorskiego, zachodnio-pomorskiego oraz pomorskiego. Kontrolą objęto podmioty utrzymujące wielkoprzemysłowe fermy trzody chlewnej i drobiu oraz fermy zwierząt futerkowych.

Inspekcja Ochrony Środowiska przeprowadziła kontrole z uwzględnieniem w szczególności przestrzegania przepisów o ochronie środowiska, o nawozach i nawożeniu oraz przepisów o odpadach. Istotnym elementem kontroli była ocena przestrzegania warunków określonych w decyzji – pozwoleniu zintegrowanym – w zakresie eksploatacji instalacji (ferm trzody chlewnej lub drobiu) lub w środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia, a także warunków eksploatacyjnych ferm zwierząt futerkowych.

Inspekcja skontrolowała 62 podmioty utrzymujące 20 ferm wielkoprzemysłowych trzody chlewnej, 21 ferm wielkoprzemysłowych drobiu oraz 21 hodowli zwierząt futerkowych. Spośród 40 ferm zobligowanych do posiadania pozwoleń zintegrowanych na prowadzenie instalacji do chowu lub hodowli trzody chlewnej lub drobiu, pozwoleń takich nie posiadały dwie fermy. W jednym przypadku, tj. w województwie łódzkim, WIOŚ wydał w związku z tym decyzję wstrzymującą użytkowanie instalacji do chowu trzody chlewnej z powodu nieposiadania wymaganego pozwolenia zintegrowanego, z określeniem terminu wstrzymania użytkowania ostatecznie do dnia 15 marca 2014 r. (14 miesięcy od wydania decyzji wstrzymującej). Ferma nie zaprzestała

działalności z przyczyn ekonomicznych (obsada ponad 8 tys. szt.), a jej właściciel złożył wniosek o wydanie pozwolenia zintegrowanego do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego w dniu 18 marca 2014 r. Do zakończenia kontroli nie uzyskał wymaganego pozwolenia zintegrowanego. Na fermie drobiu w województwie kujawsko-pomorskim, nowo wybudowana instalacja w styczniu 2014 r., została oddana do użytkowania bez wymaganego pozwolenia zintegrowanego określającego warunki korzystania ze środowiska. Instalacja była eksploatowana bez poinformowania WIOŚ o planowanym oddaniu jej do użytkowania, do czego zobowiązywał art. 76 ust. 4 pkt 1 ustawy Prawo ochrony środowiska. W związku z powyższym wszczęto postępowanie administracyjne w sprawie wstrzymania użytkowania instalacji.

Zdjęcie nr 2

Ferma zwierząt futerkowych Niwy. Grunt pod klatkami niezabezpieczony w sposób uniemożliwiający kontakt z odchodami

Źródło: Państwowa Inspekcja Sanitarna – Główny Inspektorat Sanitarny.

W 18 fermach stwierdzono szereg naruszeń warunków pozwoleń zintegrowanych, które polegały m.in. na przekroczeniu ilości, rodzaju i nieprowadzeniu ewidencji wytwarzanych odpadów – w czterech fermach, braku monitorowania i odprowadzanie gazów i pyłów z dodatkowych źródeł – w pięciu instalacjach, w siedmiu fermach nie wykonywano lub wykonywano niewłaściwie monitorowanie lub badanie pobieranej wody, a w dwóch fermach nie monitorowano hałasu. W trzech fermach świń w województwie zachodniopomorskim stwierdzono niewłaściwy monitoring wód podziemnych w rejonie rolniczego zagospodarowania gnojowicy, w fermie świń w województwie łódzkim niewłaściwe przechowywanie gnojowicy z powodu złego stanu technicznego i nieprawidłowego przykrycia zbiorników, w fermie w województwie kujawsko-pomorskim wprowadzano ścieki sanitarne do lagun na gnojowicę. W dwóch fermach drobiu na terenie województwa pomorskiego przekroczono zużycie paszy, a w jednej z nich przekroczono roczną produkcję brojlerów. W fermie świń w województwie kujawsko-pomorskim przekroczono pogłowię świń w stosunku do pozwolenia zintegrowanego.

W wydanych zarządzeniach pokontrolnych wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska zobowiązali poszczególne podmioty do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości.

Spośród 20 ferm zwierząt futerkowych poddanych kontroli, nieprawidłowości stwierdzono w 15 fermach, przy czym w województwie kujawsko-pomorskim oraz zachodniopomorskim, nieprawidłowości stwierdzono we wszystkich kontrolowanych fermach.

Zdjęcie nr 3

Nowoczesna ferma zwierząt futerkowych Chrząstowo 2

Źródło: Główny Urząd Nadzoru Budowlanego.

W dziewięciu fermach naruszone zostało Prawo wodne (upw). W pięciu przypadkach stwierdzono składowanie pod klatkami nerek obornika nie zabezpieczonego odpowiednio przed przedostawaniem się odcieków do gruntu, co uznano za gospodarowanie związkami azotu w sposób niezgodny z przepisami art. 47 ust. 1 upw. Stwierdzono przypadek wprowadzania z fermy do ziemi ścieków bytowych niepodczyszczanych, co naruszało przepis art. 39 ust. 1 pkt 3 upw. W dwóch fermach stwierdzono korzystanie z wody, a w jednej wykonanie urządzeń wodnych w postaci dwóch wylotów kanalizacyjnych – bez wymaganych pozwoleń wodnoprawnych, naruszając art. 122 ust. 1 upw.

W dwóch fermach nie przestrzegano przepisów ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach⁴⁴ (uoo). Stwierdzono brak pełnej ewidencji odpadów wytwarzanych w wyniku prowadzonej działalności oraz niezłożenie zbiorczego zestawienia danych o odpadach za rok 2012 i 2013 (art. 66 i 237 ust. 1 uoo). W innych dwóch fermach nie sporządzono zbiorczych zestawień o zakresie korzystania ze środowiska oraz wysokości należnych opłat, co naruszało przepisy art. 284–287 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska w związku z art. 60a ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych

⁴⁴ Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 ze zm. – uchylona z dniem 23 stycznia 2013 r. przez ustawę z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r., poz. 21 ze zm.).

i innych substancji. Właściciele trzech hodowli naruszyli przepisy art. 7 ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji⁴⁵ nie sporządzając i nie wprowadzając rocznych raportów do Krajowej Bazy KOBIZE⁴⁶.

Właściciele dwóch hodowli nie posiadali umów na odbiór nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych, a w dwóch innych stwierdzono brak udokumentowania wywozu nieczystości poprzez dokonanie opłat za usługę, co naruszało art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2013 r., poz. 1399 ze zm.).

- *W fermie nerek amerykańskich Struga, gm. Nowogard w województwie zachodniopomorskim stwierdzono m.in.: pobór wód z ujęcia wody bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego, gospodarowanie związkami azotu w sposób niezgodny z art. 47 ust. 1 ustawy Prawo wodne, grunt pod klatkami niezabezpieczony w sposób uniemożliwiający kontakt z odchodami, wody opadowe z terenów nieutwardzonych oraz dachów nad klatkami odprowadzane bez wstępnego podczyszczania systemem drenażowym, a z terenów utwardzonych spływały grawitacyjnie na teren nieutwardzony, brak rejestracji oraz sporządzenia rocznego raportu zawierającego informacje o emisji gazów cieplarnianych oraz wielkości produkcji (KOBIZE), wykonanie urządzeń wodnych bez posiadania pozwolenia wodnoprawnego.*

W wyniku kontroli Inspekcji Ochrony Środowiska, 21 podmiotów prowadzących fermy, spośród 35 w których stwierdzono nieprawidłowości, zostało ukaranych mandatami karnymi w łącznej wysokości 8,2 tys. zł.

Inspekcja weterynaryjna skontrolowała podmioty prowadzące 61 ferm (20 trzody chlewnej, 21 drobiu, 20 zwierząt futerkowych), uwzględniając zagadnienia wynikające z przepisów prawa, tj. warunki weterynaryjne, rejestracja i identyfikacja zwierząt, dobrostan zwierząt, warunki utrzymania zwierząt, wytwarzanie pasz, dokumentacja leczenia zwierząt oraz produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego. Nieprawidłowości nie stwierdzono w 27 fermach (pięć trzody chlewnej, 11 drobiu, 10 zwierząt futerkowych).

W wyniku kontroli w 22 fermach stwierdzono naruszenie przepisu art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych⁴⁷ w zakresie warunków weterynaryjnych.

W pięciu fermach świń stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły nieprawidłowego zabezpieczenia epizootycznego, w szczególności niewystarczającej liczby mat dezynfekcyjnych zabezpieczających wjazd do gospodarstwa, brak tablic informacyjnych zabraniających wstępu osobom nieupoważnionym do budynków, w których utrzymywane były zwierzęta, a także brak należytej czystości tych budynków.

- *Najliczniejsze nieprawidłowości z zakresu zabezpieczenia epizootycznego stwierdzono na terenie fermy świń w województwie pomorskim, które obejmowały w szczególności: brak mat dezynfekcyjnych, środków dezynfekcyjnych, ochronnej odzieży i obuwia, zabezpieczenia innych zwierząt oraz odpowiedniej czystości budynków inwentarskich.*

Nieprawidłowości naruszające warunki weterynaryjne stwierdzone w siedmiu fermach drobiu dotyczyły w szczególności: braku wydzielonego miejsca na składowanie obornika, mat dezynfekcyjnych oraz tablic zakazujących wstępu osobom nieupoważnionym do kurników, a także niewłaściwego stanu sanitarno-higienicznego ich otoczenia.

⁴⁵ Dz. U. z 2013 r., poz. 1107 ze zm.

⁴⁶ Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBiZE) – utworzony na podstawie art. 6 ust. 1 powołanej ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami i gazów cieplarnianych i innych substancji.

⁴⁷ Dz. U. z 2008 r. Nr 213, poz. 1342 ze zm. Aktem wykonawczym z zakresu warunków weterynaryjnych jest rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 września 2003 r. w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych, jakie muszą spełniać gospodarstwa w przypadku, gdy zwierzęta lub środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego pochodzące z tych gospodarstw są wprowadzane na rynek (Dz. U. z 2003 r. Nr 168, poz. 1643).

Zdjęcie nr 4

Mata dezynfekcyjna w fermie zwierząt futerkowych

Źródło: Inspekcja Weterynaryjna – Główny Inspektorat Weterynarii.

W dziesięciu fermach zwierząt futerkowych stwierdzono brak środków dezynfekcyjnych i nieprawidłowe prowadzenie ich rejestrów, nieskuteczne czyszczenie i dezynfekcja obiektu, co stanowiło naruszenie przepisów o warunkach weterynaryjnych. Ponadto stwierdzono nieprawidłowy stan higieniczny i wyposażenie pomieszczeń do przechowywania ubocznych produktów pochodzenia zwierzęcego oraz nieprzeprowadzanie własnych kontroli, co naruszało przepisy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r. określającego przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (rozporządzenie o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego)⁴⁸.

Uchybienia dotyczące rejestracji i identyfikacji zwierząt stwierdzono w dziewięciu fermach świń. Dotyczyły one w szczególności niezgodności pomiędzy liczbą zwierząt stwierdzoną podczas kontroli na miejscu w siedzibie stada, a liczbą zwierząt według Centralnej Bazy Danych Systemu Identyfikacji i Rejestracji Zwierząt, niezgłaszania lub nieterminowego zgłaszania przez podmiot do Biura Powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa faktu padnięcia oraz zbycia zwierząt, nieprowadzenie lub nierzetelne prowadzenie księgi rejestracji świń.

- *Uchybienia te wystąpiły we wszystkich kontrolowanych fermach świń w województwie łódzkim. Nie stwierdzono ich natomiast w województwie zachodniopomorskim.*

⁴⁸ Dz.U.UE.L 300 z 21.10.2009 r., s. 1 ze zm. Aktem wykonawczym jest rozporządzenie Komisji (UE) Nr 142/2011 z dnia 25 lutego 2011 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 określającego przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, oraz w sprawie wykonania dyrektywy Rady 97/78/WE w odniesieniu do niektórych próbek i przedmiotów zwolnionych z kontroli weterynaryjnych na granicach w myśl tej dyrektywy (Dz.U.UE.L 54 z 26.02.2011 r., s. 1).

Uchybienia w postępowaniu z ubocznymi produktami pochodzenia zwierzęcego stwierdzono w pięciu fermach świń, sześciu fermach drobiu i sześciu fermach zwierząt futerkowych. Ponadto w czterech fermach zwierząt futerkowych stwierdzono nierzetelne dokumentowanie wykorzystania ubocznych produktów pochodzenia zwierzęcego w żywieniu zwierząt. Dotyczyły one w szczególności nierzetelnie prowadzonej dokumentacji lub braku dokumentów handlowych dla przewożonych zwłok zwierząt, przechowywania zwłok zwierząt w kontenerach źle oznakowanych i niezabezpieczonych przed dostępem zwierząt i osób nieupoważnionych, prowadzenia błędnej klasyfikacji produktów pochodzenia zwierzęcego.

Wymogi wytwarzania pasz na potrzeby własne, określone w załączniku I rozporządzenia (WE) Nr 183/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 stycznia 2005 r. ustanawiającego wymagania dotyczące higieny pasz⁴⁹, naruszono w dwóch fermach świń i siedmiu fermach drobiu. Nieprawidłowości polegały m.in. na niezabezpieczeniu magazynowanych pasz i dodatków paszowych przed zanieczyszczeniami, gryzoniami i dostępem osób postronnych, niedokumentowaniu stosowania środków ochrony roślin oraz występowaniu szkodników lub chorób roślin mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo produktów pierwotnych, nierzetelnym prowadzeniu dokumentacji obrotu paszami.

- *Nieprawidłowości te wystąpiły w dwóch fermach świń i czterech fermach drobiu województwa pomorskiego. Nie wystąpiły w fermach województwa zachodniopomorskiego.*

Dokumentacja leczenia zwierząt w sześciu fermach była prowadzona z naruszeniem przepisów art. 69 ustawy z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne⁵⁰ oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 września 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia dokumentacji lekarsko-weterynaryjnej i ewidencji leczenia zwierząt oraz wzorów tej dokumentacji i ewidencji⁵¹. W województwie pomorskim w dwóch fermach (świń i drobiu) dokumentacja nie była prowadzona lub archiwizowana, a w dwóch fermach zwierząt futerkowych – prowadzona nierzetelnie, stwierdzono m.in. brak informacji o pozostawieniu w gospodarstwie weterynaryjnego produktu leczniczego. W dwóch fermach zwierząt futerkowych województwa zachodniopomorskiego dokumentacja była niekompletna.

- *Na terenie fermy trzody chlewnej w Oskowie w województwie pomorskim stwierdzono obecność produktów leczniczych weterynaryjnych oraz odpadów weterynaryjnych, których źródła pochodzenia nie ustalono – tzw. „leki załatwiane”. Nie miały one odzwierciedlenia w przedstawionej dokumentacji leczenia zwierząt.*

Warunki utrzymania zwierząt, określone w przepisach ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt⁵² oraz aktach wykonawczych⁵³, naruszone zostały w pięciu fermach świń i drobiu oraz trzech fermach zwierząt futerkowych w województwie pomorskim i zachodniopomorskim. W fermach świń stwierdzono brak opieki nad zwierzętami, utrzymywanie zwierząt w warunkach szkodliwych (przekroczenia stężenia gazów, nie zachowane min. warunki powierzchni dla knurów, brak wystarczającego oświetlenia, nie usuwane odchody i resztki paszy), stan budynków zagrażający

⁴⁹ Dz.U.U.E.L 35 z 8.02.2005 r., s. 1 ze zm.

⁵⁰ Dz. U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271 ze zm.

⁵¹ Dz. U. Nr 224, poz. 1347.

⁵² Dz. U. z 2013 r., poz. 856 ze zm.

⁵³ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2010 r. Nr 116, poz. 778) oraz Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2010 r. Nr 56, poz. 344 ze zm.).

zdrowiu i życiu ludzi i zwierząt. W fermie drobiu ujawniono niedostateczne wyposażenie klatek w stosunku do obsady kur, natomiast w fermach zwierząt futerkowych – warunki utrzymania zagrażające urazom i uszkodzeniom ciała, nieprzestrzeganie norm minimalnej powierzchni dla zwierząt.

Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej stosownie do posiadanych kompetencji, nałożonych ustawą z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej, dokonały oceny prawidłowości realizacji zagadnień:

- higieny środowiska, a zwłaszcza wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, powietrza w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi, gleby, wód i innych elementów środowiska;
- utrzymania należytego stanu higienicznego nieruchomości;
- warunków zdrowotnych środowiska pracy, a zwłaszcza zapobiegania powstawaniu chorób zawodowych i innych chorób związanych z warunkami pracy;
- przestrzegania przepisów dotyczących stosowania produktów biobójczych i substancji czynnych;
- warunków higieniczno-sanitarnych przygotowywania oraz spożywania posiłków i napojów.

Pracownicy Państwowej Inspekcji Sanitarnej przeprowadzili na terenie czterech województw 60 kontroli w 15 fermach trzody chlewnej, 15 fermach drobiu i 15 fermach zwierząt futerkowych.

Pracownicy zatrudnieni w skontrolowanych fermach zwierząt byli przeszkoleni i posiadali aktualne badania lekarskie. W żadnej ze skontrolowanych ferm nie stwierdzono przypadków chorób zawodowych. Przestrzegane były przepisy ustawy z dnia 13 września 2002 r. o produktach biobójczych⁵⁴. W większości skontrolowanych ferm zwierząt zachowany był prawidłowy stan sanitarno-higieniczny pomieszczeń i urządzeń higieniczno-sanitarnych. W 14 skontrolowanych fermach stwierdzono nieprawidłowości z zakresu ogólnych przepisów bhp, tj.: brak oceny ryzyka zawodowego (sześć przypadków), brak wyników badań pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia na stanowiskach pracy (trzy przypadki), nieuwzględnianie w ocenie ryzyka zawodowego narażenia na szkodliwe czynniki biologiczne (cztery przypadki), brak oznakowania stanowisk pracy znakiem ostrzegającym przed zagrożeniem biologicznym (pięć przypadków), brak procedur bezpiecznego postępowania ze szkodliwymi czynnikami biologicznymi (dwa przypadki), niezapewnienie pracownikom niezbędnych środków ochrony zbiorowej (dwa przypadki) i środków ochrony indywidualnej (cztery przypadki), nieodpowiedni stan higieniczny pomieszczeń i urządzeń higieniczno-sanitarnych (pięć przypadków), stosowanie produktów biobójczych bez pozwolenia (jeden przypadek) i niewłaściwie oznakowanych (dwa przypadki).

W związku ze stwierdzeniem naruszeń wymagań higieniczno-sanitarnych wszczęto postępowania administracyjne mające na celu wyegzekwowanie od pracodawców wszystkich obowiązków określonych w regulacjach prawnych⁵⁵. W wyniku przeprowadzonych kontroli w fermach zwierząt, organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej wydały pięć decyzji administracyjnych,

⁵⁴ Dz. U. z 2007 r. Nr 39, poz. 252 ze zm.

⁵⁵ Podstawowe wymagania w zakresie ochrony zdrowia pracowników przed niekorzystnym wpływem czynników środowiska pracy zostały określone w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.), zwłaszcza w dziale dziesiątym „Bezpieczeństwo i higiena pracy” oraz w aktach wykonawczych do ww. ustawy. Aktami wykonawczymi w zakresie narażenia na szkodliwe czynniki biologiczne i chemiczne są: rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2005 r. w sprawie szkodliwych czynników biologicznych dla zdrowia w środowisku pracy oraz ochrony zdrowia pracowników zawodowo narażonych na te czynniki (Dz. U. Nr 81, poz. 716 ze zm.) oraz rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy związanej z występowaniem w miejscu pracy czynników chemicznych (Dz. U. z 2005 r. Nr 11, poz. 86 ze zm.).

które obejmowały 25 nakazów, w szczególności dotyczących badań i pomiarów czynników szkodliwych w środowisku pracy (trzy nakazy), szkodliwych czynników biologicznych (cztery nakazy), substancji chemicznych i ich mieszanin (trzy nakazy), oceny ryzyka zawodowego (dwa nakazy).

Fermy zaopatrywane były w wodę z wodociągów publicznych lub ujęć lokalnych. W większości kontrolowanych ferm woda spełniała wymagania zawarte w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 29 marca 2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi⁵⁶. Jedynie woda w fermie zwierząt futerkowych w województwie łódzkim została oceniona przez PPIS w Sieradzu jako warunkowo przydatna do spożycia, ze względu na przekroczenie dopuszczalnej zawartości jonów amonowych.

W większości skontrolowanych obiektów stan higieniczny nieruchomości nie budził zastrzeżeń. Zastrzeżenia dotyczyły jednego gospodarstwa rolnego hodowli zwierząt futerkowych w województwie kujawsko-pomorskim, gdzie w bezpośrednim otoczeniu stacji uzdatniania wody ujawniono zalegające wyeksploatowane części urządzeń wodnych, pochodzących z remontu stacji. Państwowy powiatowy inspektor sanitarny nakazał w trybie pilnym usunąć nieprawidłowość. Ponadto w województwie pomorskim na jednej z ferm trzody chlewnej stwierdzono nieprawidłowości w zakresie gospodarki odpadami, a także gromadzenia padłych zwierząt przed ich całkowitym usunięciem. Na ww. fermie trzody chlewnej oraz fermie norek amerykańskich stwierdzono także niewłaściwy stan sanitarny pomieszczeń pracy i pomieszczeń higieniczno-sanitarnych.

Z informacji pozyskanych od organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej szczebla wojewódzkiego wynika, iż na terenach objętych kontrolą nie było interwencji dotyczących uciążliwości spowodowanych działalnością ferm zwierząt.

Powiatowi inspektorzy nadzoru budowlanego przeprowadzili kontrole doraźne oraz przedstawili wyniki ustaleń dotyczących 60 ferm (18 trzody chlewnej, 21 drobiu i 21 zwierząt futerkowych)⁵⁷. Celem kontroli była ocena:

- 1) przestrzegania wymagań prawa budowlanego zrealizowanych obiektów inwentarskich;
- 2) zgodności prowadzonej działalności z udzielonym pozwoleniem na użytkowanie lub pozwoleniem na zmianę sposobu użytkowania;
- 3) zgodności budowy obiektów ferm z przepisami o zagospodarowaniu przestrzennym;
- 4) zgodności rozwiązań architektoniczno-budowlanych z przepisami techniczno-budowlanymi oraz zasadami wiedzy technicznej.

Nieprawidłowości nie stwierdzono jedynie w 10 fermach (trzy trzody chlewnej, dwie drobiu i pięć zwierząt futerkowych).

W wyniku kontroli ujawniono w szczególności brak pozwoleń na budowę (zgłoszenia) lub nie dysponowanie przez właściciela takimi dokumentami⁵⁸ dla funkcjonujących 474 obiektów – urządzeń na terenie 38 ferm. Najwięcej takich przypadków wystąpiło na terenie województwa pomorskiego – 158 obiektów w 13 fermach.

⁵⁶ Dz. U. Nr 61, poz. 417 ze zm.

⁵⁷ Dodatkowo skontrolowano 4 fermy z uwagi na wątpliwości dot. danych identyfikacyjnych (szczegółowe informacje w piśmie przewodnim oraz w załączniku). W stosunku do 4 ferm nie dokonano pełnych ustaleń w zakresie wskazanym przez NIK z uwagi na okoliczności faktyczne lub prawne, takie jak: likwidacja fermy, ustalenie, że na wskazanej nieruchomości nie jest prowadzona hodowla trzody chlewnej, toczące się postępowanie administracyjne lub nieudostępnienie fermy do kontroli przez właściciela.

⁵⁸ Znaczna część skontrolowanych obiektów wzniesiona była przed 1995 r., natomiast obowiązek przechowywania przez okres istnienia obiektu budowlanego jego dokumentacji, w tym m.in. dokumentacji budowy i dokumentacji powykonawczej, został wprowadzony ustawą Prawo budowlane z 1994 r. (art. 63).

Na terenie dwóch ferm w województwie łódzkim wybudowano 59 obiektów budowlanych z istotnymi odstępstwami od projektu budowlanego. I tak:

- Na fermie trzody chlewnej położonej w powiecie bełchatowskim, w 47 obiektach – w tym pięciu zbiornikach na gnojowicę – stwierdzono istotne odstępstwa od projektu budowlanego. W stosunku do 13 budynków chlewni i budynku garażowego, organ nadzoru nie określił na etapie kontroli zgodności ich wykonania z przepisami techniczno-budowlanymi oraz zasadami wiedzy technicznej. Organ nadzoru budowlanego będzie prowadził dalsze postępowanie w stosunku do tych obiektów.
- Na terenie fermy drobiu w powiecie zgierskim, 12 obiektów – w tym dwa budynki inwentarskie – zbudowano z istotnymi odstępstwami od projektu budowlanego, co skutkowało wszczęciem przez organ nadzoru budowlanego trzech postępowań administracyjnych.

W 29 fermach, tj. w prawie co drugiej skontrolowanej fermie, stwierdzono brak dokumentów związanych z oddaniem łącznie 412 obiektów do użytkowania lub właściciel nie dysponował takimi dokumentami⁵⁹.

Budowę obiektów niezgodnie z przepisami o zagospodarowaniu przestrzennym stwierdzono na terenie trzech ferm położonych w województwie łódzkim. Dotyczyło to sześciu obiektów – kurnika i pięciu wiat stalowych dla zwierząt futerkowych. Ponadto w ww. województwie na terenie fermy trzody chlewnej wybudowano niezgodnie z przepisami techniczno-budowlanymi osiem zbiorników na gnojowicę oraz zbiornik na paliwo.

Zdjęcie nr 5

Ferma trzody chlewnej Waplewo 2 – stan techniczny obiektu

Źródło: Główny Urząd Nadzoru Budowlanego.

Obiekty budowlane na terenie 12 ferm położonych w województwach: kujawsko-pomorskim, pomorskim i zachodniopomorskim, w tym szczelność zbiornika na gnojowicę, były w nienależytym stanie technicznym. Stwierdzono również brak zabezpieczenia otwartego zbiornika na płynne odchody na terenie fermy Waplewo przed dostępem osób postronnych.

⁵⁹ Patrz przypis 58.

Zdjęcie nr 6

Zbiornik na gnojowicę w fermie trzody chlewnej Waplewo

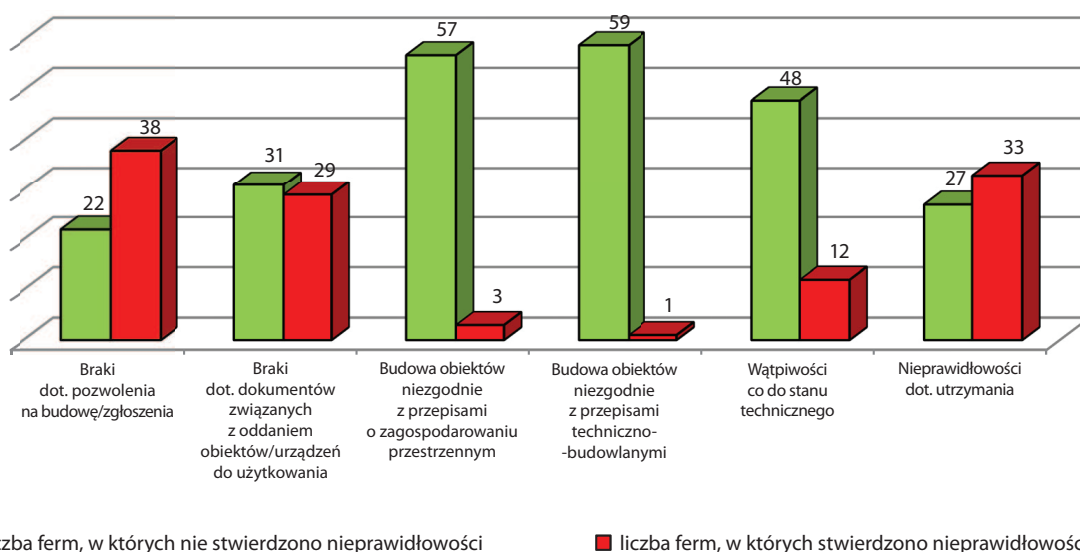

Źródło: Główny Urząd Nadzoru Budowlanego.

Nieprawidłowości dotyczące utrzymania obiektów budowlanych (np. brak ksiąg obiektu budowlanego lub niewłaściwe ich prowadzenie, brak protokołów z kontroli okresowej lub nieterminowe przeprowadzanie tych kontroli) wystąpiły w 33 fermach, z czego 13 usytuowanych było w województwie łódzkim.

Wykres nr 1

Liczby ferm, w których stwierdzono i nie stwierdzono nieprawidłowości poszczególnych kategorii

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych Inspekcji Nadzoru Budowlanego.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, organy nadzoru budowlanego szczebla powiatowego podjęły lub zobowiązały się do podjęcia następujących działań:

- przeprowadzenia postępowań administracyjnych w sprawie legalności budowy – w stosunku do 243 obiektów/urządzeń na terenie 24 ferm;
- przeprowadzenia postępowań administracyjnych w sprawie istotnych odstępstw od projektu budowlanego – w stosunku do 59 obiektów/urządzeń na terenie dwóch ferm;
- przeprowadzenia postępowań administracyjnych w sprawie nielegalnego przystąpienia do użytkowania – w stosunku do 27 obiektów/urządzeń na terenie trzech ferm;
- pouczenia właściciela/zobowiązania właściciela do uzupełnienia braków/nałożenia mandatu karnego – w stosunku do 170 obiektów/urządzeń na terenie 12 ferm (nałożono 79 mandatów na właścicieli 18 ferm na łączną kwotę 15,4 tys. zł);
- przeprowadzenia postępowań dotyczących stanu technicznego – w stosunku do 25 obiektów/urządzeń na terenie trzech ferm;
- przeprowadzenia innych postępowań wyjaśniających – w stosunku do 13 obiektów/urządzeń na terenie dwóch ferm.

4.1 Przygotowanie kontroli

Problematyka wielkoprzemysłowych ferm trzody chlewnej objęta była kontrolą NIK w 2006 r.⁶⁰, a ferm zwierząt futerkowych na terenie województwa wielkopolskiego – w 2011 r.⁶¹. Kontrole te wykazały nieprzestrzeganie przez właścicieli ferm przepisów weterynaryjnych, sanitarnych i środowiskowych oraz przepisów prawa budowlanego i zagospodarowania przestrzennego. Najwyższa Izba Kontroli wówczas wniosowała m.in. o zainicjowanie zmian legislacyjnych zobowiązujących podmioty do posiadania pozwolenia zintegrowanego niezależnie od formalnie dokonanych podziałów instalacji do chowu i hodowli trzody chlewnej oraz opracowanie przepisów dotyczących określenia wartości odniesienia substancji zapachowych w powietrzu i metod oceny zapachowej jakości powietrza.

Przemysłowa hodowla zwierząt nie jest obojętna dla jakości i warunków życia ludzi mieszkających w bliskim sąsiedztwie ferm za sprawą uciążliwych odorów oraz zanieczyszczeń wód, w tym w wyniku przenawożenia gleb, prowadzących do zagrożeń chemicznych i mikrobiologicznych. Istnieje również szkodliwe oddziaływanie ferm na społeczeństwo poprzez produkty pochodzenia zwierzęcego, wpływające na jakość zdrowotną żywności. Szczególnie istotne są pozostałości chemiczne, stymulatory wzrostu, w tym antybiotyki – podawane zwierzętom nielegalnie lub bez zachowania okresów karencji.

Przygotowanie kontroli poprzedził, przeprowadzony w siedzibie NIK, panel ekspertów dotyczący wielkoprzemysłowych ferm zwierząt. W trakcie panelu zapoznano się ze zdaniem ekspertów – przedstawicieli stowarzyszeń i fundacji, ekologów, przedsiębiorców prowadzących produkcję fermową oraz pracowników inspekcji – w sprawie funkcjonowania ferm zwierząt. Informacje z panelu posłużyły do przygotowania programu kontroli.

4.2 Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

W kontroli koordynowanej przez Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi uczestniczyło pięć delegatur NIK. Wykaz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły kontrolę przedstawiono w załączniku nr 2 do Informacji. W kontroli nie korzystano z pomocy biegłych i specjalistów.

W trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, zasięgnięto informacje w 74 gminach pięciu województw objętych kontrolą NIK, na terenie których występują fermy zwierząt mogące negatywnie oddziaływać na społeczeństwo. Informacje dotyczyły negatywnego wpływu ferm na lokalne społeczeństwo, sposobu rozwiązywania przez organy samorządowe oraz udziału społeczeństwa w lokalizacji ferm.

W wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do kierowników jednostek skontrolowanych, NIK sformułowała następujące wnioski pokontrolne:

- ♦ **do Ministra Środowiska** o przyspieszenie działań w celu doprowadzenia do uregulowania sprawy przeciwdziałania uciążliwości zapachowej.
- ♦ **do wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska o:**
  - podejmowanie działań w odniesieniu do nieprawidłowości stwierdzonych w działalności ferm i egzekwowania od podmiotów skontrolowanych przedkładania informacji o wykonaniu zarządzeń pokontrolnych;

⁶⁰ Patrz przypis 8.

⁶¹ Nr I/11/003 „Sprawowanie nadzoru przez inspekcje państwowe nad funkcjonowaniem ferm zwierząt futerkowych w województwie wielkopolskim”.

- egzekwowanie od podmiotów zobowiązanych do posiadania planów nawożenia przedkładania kopii tych planów wraz z wymaganymi opiniami;
- terminowe załatwienia skarg i wniosków oraz zawiadamianie stron o przewidywanym terminie ich załatwienia;
- objęcie kontrolami planowymi wszystkich nadzorowanych ferm zwierząt z częstotliwością wynikającą z przyjętego do stosowania Systemu kontroli Inspekcji Ochrony Środowiska;
- wydawanie zgodnie z art. 33 ust. 1 ustawy o nawozach i nawożeniu, decyzji o wstrzymaniu prowadzenia chowu lub hodowli zwierząt, w których mowa w art. 18 ust. 1, jeżeli podmiot prowadzący chów lub hodowlę nie posiada pozytywnie zaopiniowanego planu nawożenia.

Wnioski pokontrolne skierowane do **powiatowych lekarzy weterynarii** dotyczyły głównie:

- przeprowadzania kontroli w 5% ferm trzody chlewnej, zgodnie z zaleceniami Głównego Lekarza Weterynarii;
- wyeliminowania przypadków niezgodnego z wymogami dokumentowania przeprowadzonych kontroli weterynaryjnych;
- rejestrowania wszystkich pism o charakterze skargowym lub wnioskowym na zasadach określonych w art. 254 kpa.

Wnioski pokontrolne skierowane do **państwowych powiatowych inspektorów sanitarnych** dotyczyły:

- uzupełnienia Rejestru zakładów nadzorowanych o wszystkie fermy zwierząt funkcjonujące jako zakłady pracy oraz jego bieżące aktualizowanie;
- objęcia nadzorem sanitarnym i działaniami kontrolnymi, będące dotychczas poza nadzorem PPIŚ, fermy zwierząt zatrudniające pracowników;
- wydawania opinii i uzgodnień z zachowaniem terminów określonych w przepisach ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziału społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- podjęcia działań zmierzających do ujęcia w prowadzonej przez Stację ewidencji wszystkich wielkoprzemysłowych ferm trzody chlewnej oraz drobiu funkcjonujących na terenie działania Stacji i objęcie ich nadzorem sanitarnym;
- zwiększenia częstotliwości kontroli sanitarnych w fermach zwierząt;
- zwiększenia nadzoru nad terminowością wydawania opinii sanitarnych.

Pomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska złożył zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego, które w całości zostały oddalone.

Kierownicy skontrolowanych jednostek poinformowali NIK o sposobie realizacji wniosków pokontrolnych. I tak:

Minister Środowiska stwierdził, że uregulowanie kwestii dotyczącej uciążliwości zapachowej jest jednym z najważniejszych priorytetów do realizacji. Podjął współpracę z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministrem Gospodarki, Ministrem Infrastruktury i Rozwoju oraz Ministrem Zdrowia – resortami współodpowiedzialnymi za uregulowanie problemu uciążliwości zapachowej. Uznał że w pierwszej kolejności należałoby wprowadzić zmiany w przepisach i aktach wykonawczych będących w kompetencjach Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi dotyczących

technicznych rozwiązań umożliwiających ograniczenie uciążliwości zapachowej dla chowu trzody chlewnej, kur i zwierząt futerkowych oraz stosowania nawozów poprzez ustalenie odległości zabudowań mieszkalnych od budowli rolniczych czy też ustalenie odpowiednich zabiegów techniczno-organizacyjnych określonych obecnie w „Kodeksie dobrej praktyki rolniczej”. Kolejny etap prac obejmować powinien wprowadzenie podobnych uwarunkowań dla budynków w tym m.in. minimalne odległości usytuowania budynków mieszkalnych od zakładów. W zakresie działań pozalegisacyjnych planuje m.in.: opracowanie listy substancji i związków chemicznych, które są przyczyną najdotkliwszych uciążliwości zapachowych powodowanych przez m.in. fermy zwierząt a także opracowanie wytycznych dotyczących technicznych rozwiązań umożliwiających ograniczenie uciążliwości zapachowej dla chowu trzody chlewnej, kur i zwierząt futerkowych.

Główny Lekarz Weterynarii poinformował o wykorzystaniu wyników kontroli w realizacji zadań nadzoru weterynaryjnego nad funkcjonowaniem ferm zwierząt.

Główny Inspektor Ochrony Środowiska zobowiązał się do omówienia wyników kontroli na naradzie z wojewódzkimi inspektorami ochrony środowiska i kierownikami Inspekcji jednostek terenowych IOŚ.

Wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska poinformowali o realizacji uwag i wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnym. Na przykład, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Zielonej Górze wdrożył procedurę monitorowania realizacji obowiązków zawartych w wydanych zarządzeniach pokontrolnych. Wystąpił do wszystkich jednostek zobowiązanych do opracowywania planów nawożenia, o przekazywanie do właściwych organów samorządowych oraz WIOŚ, kopii zaopiniowanego planu nawożenia. Pouczył o obowiązku stosowania sankcji karnych. Zaplanował także szkolenia dla pracowników Wydziału Inspekcji. Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Warszawie wprowadził obowiązek kontroli ferm drobiu z częstotliwością raz na trzy lata.

Powiatowi lekarze weterynarii poinformowali o niezwłocznym przyjęciu do realizacji wniosków i uwag, a PLW w Olsztynie zorganizował naradę z pracownikami merytorycznymi, na której omówiono przebieg i wyniki kontroli.

Państwowi powiatowi inspektorzy sanitarni podjęli działania i zastosowali się do wniosków i uwag zawartych w wystąpieniach pokontrolnym. Na przykład, PPIS w Mławie uaktualnił wykazy ferm znajdujące się na terenie działalności stacji oraz zadeklarował zwiększenie w najbliższych latach liczby kontroli ferm zwierząt.

Spośród 26 wniosków zamieszczonych w wystąpieniach pokontrolnych, 17 zostało zrealizowanych, a dziewięć jest w trakcie realizacji.

Stan prawny dotyczący kontrolowanej działalności

Inspekcja Ochrony Środowiska jest powołana m.in. do kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska (art. 1 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska, zwanej dalej „uioś”). Do jej zadań należy kontrola podmiotów korzystających ze środowiska w rozumieniu ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska w zakresie m. in.: przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz przestrzegania decyzji ustalających warunki korzystania ze środowiska, a także podejmowanie decyzji wstrzymujących działalność prowadzoną z naruszeniem wymagań związanych z ochroną środowiska lub naruszeniem warunków korzystania ze środowiska. Inspekcja Ochrony Środowiska wykonuje również zadania określone w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie⁶², udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, a także uczestniczy w przekazywaniu do użytkowania obiektów lub instalacji realizowanych jako przedsięwzięcia mogące zawsze znacząco lub potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko. Do zadań Inspekcji Ochrony Środowiska należy także współdziałanie w zakresie ochrony środowiska z innymi organami kontroli, organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, innymi organami administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego oraz obrony cywilnej, a także organizacjami społecznymi (art. 2 uioś). Nadzór nad wykonywaniem tych zadań sprawuje minister właściwy do spraw środowiska (art. 2 ust. 2 uioś).

Organami Inspekcji Ochrony Środowiska jest Główny Inspektor Ochrony Środowiska oraz wojewódzki inspektor ochrony środowiska jako organ rządowej administracji zespolonej w województwie (art. 3 uioś).

Główny Inspektor Ochrony Środowiska kieruje działalnością Inspekcji Ochrony Środowiska i jednocześnie ustala ogólne kierunki działania Inspekcji Ochrony Środowiska oraz wydaje zalecenia i wytyczne, określające sposób postępowania w trakcie realizacji zadań polegających na kontroli podmiotów korzystających ze środowiska, oraz kontroluje stan ich realizacji; może wydawać wojewódzkim inspektorom ochrony środowiska polecenia dotyczące podjęcia określonych czynności i żądać będących w ich posiadaniu informacji o stanie środowiska i jego ochronie oraz o zakresie i wynikach ich działania; organizuje i kontroluje podmioty korzystające ze środowiska o zasięgu lub znaczeniu ponadwojewódzkim; opracowuje wieloletnie programy państwowego monitoringu środowiska; dokonuje analiz i ocen: a) przestrzegania przepisów określonych w Prawie ochrony środowiska, b) stanu środowiska; sporządza roczne sprawozdanie z działalności Inspekcji Ochrony Środowiska i przedkłada je do akceptacji ministrowi właściwemu do spraw środowiska w terminie do 31 maja roku następnego (art. 4a uioś).

Kontrolę wykonują Główny Inspektor Ochrony Środowiska, wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska oraz upoważnieni przez nich pracownicy Inspekcji Ochrony Środowiska (art. 9 ust. 1 uioś). Z czynności kontrolnych inspektor sporządza protokół, który podpisują inspektor i kierownik kontrolowanej jednostki organizacyjnej lub kontrolowana osoba fizyczna (art. 11 uioś).

Wojewódzki inspektor ochrony środowiska kieruje działalnością Inspekcji Ochrony Środowiska na obszarze województwa (art. 5 uioś). Za zgodą Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie spraw z zakresu właściwości wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, w tym wydawanie w jego imieniu decyzji administracyjnych, powiatom położonym na terenie województwa (art. 7 uioś).

⁶² Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.

Wojewódzki inspektor ochrony środowiska na podstawie ustaleń kontroli może:

- 1) wydać zarządzenie pokontrolne kierownikowi kontrolowanej jednostki organizacyjnej lub osobie fizycznej;
- 2) wydać na podstawie odrębnych przepisów decyzję administracyjną;
- 3) wszcząć egzekucję, jeżeli obowiązek wynika z mocy prawa lub decyzji administracyjnej.

Wojewódzki inspektor ochrony środowiska może upoważnić inspektora do wydania w trakcie kontroli decyzji w przedmiocie wstrzymania:

- 1) działalności powodującej naruszenie wymagań ochrony środowiska, jeżeli zachodzi bezpośrednie zagrożenie zdrowia lub życia albo bezpośrednie zagrożenie zniszczenia środowiska w znacznych rozmiarach;
- 2) oddania do użytku obiektu budowlanego, zespołu obiektów lub instalacji niespełniających wymagań ochrony środowiska (art. 12 uioś).

Kierownik kontrolowanej jednostki organizacyjnej lub kontrolowana osoba fizyczna, w terminie wyznaczonym w zarządzeniu pokontrolnym, mają obowiązek poinformowania wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o zakresie podjętych i zrealizowanych działań służących wyeliminowaniu wskazanych naruszeń. Wojewódzki inspektor ochrony środowiska może zażądać od kierownika kontrolowanej jednostki organizacyjnej przeprowadzenia postępowania służbowego lub innego przewidzianego prawem postępowania przeciwko osobom winnym dopuszczenia do uchybień i poinformowania go, w określonym terminie, o wynikach tego postępowania i o podjętych działaniach (art. 12 ust. 2 i 3 uioś).

W razie stwierdzenia, że działanie lub zaniechanie kierownika jednostki organizacyjnej, jej pracownika lub innej osoby fizycznej wyczerpuje znamiona przestępstwa przeciwko środowisku, organy Inspekcji Ochrony Środowiska kierują do organu powołanego do ścigania przestępstw zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, dołączając dowody dokumentujące podejrzenie (art. 15 uioś).

Rada gminy, rada powiatu i sejmik województwa przynajmniej raz w roku rozpatrują informacje wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o stanie środowiska na obszarze województwa. Wojewódzki inspektor ochrony środowiska informuje wójta (burmistrza, prezydenta miasta), zarząd powiatu i zarząd województwa o wynikach kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu dla danego terenu. W związku z przedłożoną informacją, radzie powiatu służy prawo do określenia, w drodze uchwały, kierunków działania wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska w celu zapewnienia na danym obszarze należytej ochrony środowiska. W przypadku bezpośredniego zagrożenia środowiska starosta lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) może skierować, zawierający uzasadnienie, wniosek do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o podjęcie należących do jego zadań i kompetencji działań zmierzających do usunięcia tego zagrożenia, gdy podjęcie działań wykracza poza zadania i kompetencje odpowiednio starosty lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta) (art. 8a uioś).

Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (uonn) nakłada na producentów rolnych obowiązek opracowywania planu nawożenia o którym opinię wydaje okręgowa stacja chemiczno-rolnicza, przy czym dawka nawozu naturalnego, zastosowana w ciągu roku nie może zawierać więcej niż 170 kg azotu (N) w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych. Zgodnie z art. 18 ust. 1 uonn taki obowiązek spoczywa na każdym kto prowadzi:

- ♦ chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 tys. stanowisk,
- ♦ chów lub hodowlę świń powyżej 2 tys. stanowisk dla sztuk o wadze powyżej 30 kg lub 750 stanowisk dla macior.

Jeżeli gospodarstwo zbywa nawozy naturalne (obornik, pomiot ptasi, gnojówka, gnojowica), to obowiązek sporządzania planu nawożenia spoczywa także na nabywcy nawozu naturalnego, który powinien opracować plan w ciągu 30 dni od daty zawarcia umowy.

Kopię zaopiniowanego planu nawożenia przedkłada się wójtowi (burmistrzowi lub prezydentowi miasta) oraz wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 uonn, podmiot gospodarczy wytwarzający gnojowicę i gnojówkę zobowiązany jest zagospodarować co najmniej 70% na użytkach rolnych będących w jego użytkowaniu, a tylko 30% może odstąpić innym producentom rolnym. Ograniczeń takich nie ma natomiast w przypadku obornika i pomiotu ptasiego – nawóz zbywać można w całości na podstawie pisemnie zawartej umowy.

Gdy podmiot prowadzący chów lub hodowlę nie posiada pozytywnie zaopiniowanego planu nawożenia lub stosuje nawóz niezgodnie z pozytywnie zaopiniowanym planem nawożenia, wojewódzki inspektor ochrony środowiska może wydać decyzję o wstrzymaniu prowadzenia chowu lub hodowli zwierząt. W przypadku braku takiego planu decyzja wydawana jest obligatoryjnie i podlega natychmiastowemu wykonaniu (art. 33 i 34 uonn).

Obowiązek sporządzenia planu nawozowego nie dotyczy producentów rolnych, którzy zbywają odchody zwierzęce uprawnionym podmiotom do wykorzystania pozarolniczego, np. do produkcji podłoża do uprawy grzybów lub do biogazowni. Odchody zwierzęce mają wówczas status odpadów i powinny być zagospodarowywane zgodnie z przepisami ustawy o odpadach.

Wytwórca lub nabywca nawozu naturalnego, który nie posiada pozytywnie zaopiniowanego planu nawożenia lub stosuje nawozy naturalne niezgodnie z pozytywnie zaopiniowanym planem nawożenia podlega karze grzywny (art. 41 pkt 9 i 10 uonn).

Kontrolę przestrzegania przepisów dotyczących warunków stosowania i przechowywania nawozów, oraz środków wspomagających uprawę roślin, przeprowadza Inspekcja Ochrony Środowiska w sposób określony w przepisach o Inspekcji Ochrony Środowiska (art. 32 uonn).

Inspekcja Ochrony Środowiska współdziała w wykonywaniu czynności kontrolnych z innymi organami kontroli, w tym z Państwową Inspekcją Sanitarną, organami administracji państwowej i rządowej, organami samorządu terytorialnego, organami obrony cywilnej oraz organizacjami społecznymi. Współdziałanie to obejmuje m. in.: rozpatrywanie wniosków o przeprowadzenie kontroli, składanych przez organy jednostek samorządu terytorialnego; przekazywanie właściwym organom administracji państwowej i rządowej oraz organom samorządu terytorialnego informacji o wynikach kontroli przeprowadzonych przez Inspekcję Ochrony Środowiska; wymianę informacji o wynikach kontroli. Przeprowadzenie kontroli nieobjętej planem kontroli Inspekcji Ochrony Środowiska mogą zarządzić wojewoda lub wojewódzki inspektor ochrony środowiska. Inspekcja Ochrony Środowiska udziela pomocy organom samorządu terytorialnego w realizacji ich zadań kontrolnych w zakresie ochrony środowiska (art. 17 uioś).

Inspekcja Ochrony Środowiska kontroluje przestrzeganie przez fermy zwierząt przepisów o ochronie środowiska. Zgodnie z art. 201 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, zwana dalej „upoś” oraz treścią pkt 6 ppkt 8 załącznika do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości⁶³,

⁶³ Dz. U. Nr 122, poz. 1055.

fermy dysponujące więcej niż 40.000 stanowisk dla drobiu, 2.000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg oraz 750 stanowiskami dla macior, mają obowiązek uzyskać pozwolenie zintegrowane dla instalacji do chowu lub hodowli tych zwierząt. Pozwolenie wydaje właściwy marszałek województwa lub starosta (art. 378 upoś).

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, ферmy zwierząt – prowadzące chów zwierząt w liczbie nie niższej niż 210 dużych jednostek przeliczeniowych – DJP (maksymalną możliwą obsadę inwentarza)⁶⁴ – zostały zaliczone do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko (§ 2 ust. 1 pkt 51). Do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko zaliczono ферmy zwierząt, w liczbie nie mniejszej niż 60 DJP, oraz w liczbie nie mniejszej niż 40 DJP – jeżeli działalność ta prowadzona będzie: w odległości mniejszej niż 100 m od terenów m.in.: mieszkaniowych, innych zabudowanych, zurbanizowanych niezabudowanych, rekreacyjno-wypoczynkowych, a także na obszarach chronionych, m.in.: parków narodowych i krajobrazowych, rezerwatów przyrody, obszarów Natura 2000, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1–5, 8 i 9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁶⁵), lub w ich otulinach form ochrony przyrody (o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1–3 tej ustawy). Ponadto do ww. przedsięwzięć zaliczono chów lub hodowlę obcych rodzimej faunie zwierząt, innych niż gospodarskie w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich⁶⁶, w liczbie nie mniejszej niż 4 matki lub 20 sztuk (§ 3 ust. 1 pkt 102, 103 i 104).

Dla wskazanych wyżej planowanych przedsięwzięć wymagane jest przeprowadzenie oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko i uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, stosownie do art. 71 i 72 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko.

Zgodnie z art. 54 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne zwane dalej „upw”, na terenach ochrony pośredniej ujęcia wody, może być zabronione lub ograniczone wykonywanie robót oraz innych czynności powodujących zmniejszenie przydatności ujmowanej wody lub wydajności ujęcia, w tym lokalizowanie zakładów przemysłowych oraz ferm chowu lub hodowli zwierząt. Strefę ochronną ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego, dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej, na wniosek i koszt właściciela ujęcia wody, wskazując zakazy, nakazy, ograniczenia oraz obszary, na których one obowiązują (art. 58 ust. 1 upw).

Na fermie mogą powstać cztery rodzaje ścieków (art. 9 ust. 1 ustawy) Pozwolenie wodnoprawne jest wymagane na odprowadzanie ścieków, a także wód opadowych z ферmy (art. 122 ustawy). Pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w ilości nie przekraczającej 5 m³ na dobę nie wymaga takiego pozwolenia (art. 36 ust. 3 pkt 2 upw).

Wprowadzenie do powietrza gazów lub płynów z instalacji wymaga pozwolenia. Minister właściwy do spraw środowiska określa w drodze rozporządzenia przypadki, w których wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza nie wymaga pozwolenia (art. 181 ust. 1

⁶⁴ Dz. U. Nr 213, poz. 1397 ze zm. – współczynnik przeliczenia na DJP (Duża Jednostka Przeliczeniowa) określony został w załączniku do rozporządzenia i wynosi np. dla lisów, jenotów 0,025, dla norek, tchórzy 0,0025.

⁶⁵ Dz. U. z 2013, poz. 627 ze zm

⁶⁶ Dz. U. Nr 133, poz. 921 ze zm.

w zw. z art. 220 ust. 2 upoś). Zgodnie z art. 152 ust. 2 upoś instalacja, która nie wymaga pozwolenia, mogąca negatywnie oddziaływać na środowisko, podlega zgłoszeniu organowi ochrony środowiska.

W myśl ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, dla osiągnięcia celów założonych w polityce ekologicznej państwa oraz realizacji zasad, o których mowa w art. 5, a także stworzenia w kraju zintegrowanej i wystarczającej sieci instalacji i urzędzeń do odzysku i unieszkodliwiania odpadów, spełniających wymagania określone w przepisach o ochronie środowiska, opracowywane są plany gospodarki odpadami (art. 14 ust. 1 powyższej ustawy). Rada Ministrów, uchwałą Nr 217 z dnia 24 grudnia 2010 r. w sprawie krajowego planu gospodarki odpadami 2014⁶⁷, uchwaliła krajowy plan gospodarki odpadami.

Inspekcja weterynaryjna realizuje zadania z zakresu ochrony zdrowia zwierząt m. in. przez sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem wymagań weterynaryjnych w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta gospodarskie (art. 3 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej, zwanej dalej „uiwet”).

Pod pojęciem zwierząt gospodarskich, zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich⁶⁸, rozumie się m. in. drób, świnie i zwierzęta futerkowe.

Organami inspekcji są m. in. Główny Lekarz Weterynarii, wojewódzki lekarz weterynarii, jako kierownik wojewódzkiej inspekcji weterynaryjnej wchodzącej w skład zespolonej administracji rządowej w województwie, powiatowy lekarz weterynarii, jako kierownik powiatowej inspekcji weterynaryjnej wchodzącej w skład niezespolonej administracji rządowej (art. 5 ust. 1 uiwet).

Inspekcją kieruje Główny Lekarz Weterynarii będący centralnym organem administracji rządowej, podległym ministrowi właściwemu do spraw rolnictwa (art. 6 ust. 1 i 2 uiwet). Główny Lekarz Weterynarii m.in: ustala ogólne kierunki działania Inspekcji i wydaje instrukcje określające sposób jej postępowania, koordynuje i kontroluje wykonywanie zadań przez wojewódzkich, powiatowych i granicznych lekarzy weterynarii, może wydawać wojewódzkim, powiatowym i granicznym lekarzom weterynarii polecenia dotyczące podjęcia określonych czynności oraz żądać od nich informacji z zakresu ich działania (art. 13 ust. 1 uiwet).

Wymagania weterynaryjne dla podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie m. in. utrzymywania zwierząt, w celu produkcji surowca dla przemysłu futrzarskiego, mięsnego i włókienniczego, określone są w ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt zwana dalej „uozz”.

Zgodnie z art. 4 uozz, podmiot prowadzący działalność nadzorowaną, polegającą m.in. na prowadzeniu ferm zwierząt, jest obowiązany spełniać wymagania weterynaryjne, tj. lokalizacyjne, zdrowotne, higieniczne, sanitarne, organizacyjne, techniczne lub technologiczne zabezpieczające przed zagrożeniem epizootycznym, epidemicznym lub zapewniające właściwą jakość produktów.

Nadzór i kontrolę w zakresie wywiązywania się ferm z powyższych obowiązków oraz z obowiązku stworzenia i przestrzegania warunków utrzymywania drobiu i świń – (określonych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań

⁶⁷ M. P. z 2010 r. Nr 101, poz. 1183 – uchylona z dniem 23 stycznia 2013 r.

⁶⁸ Dz. U. z 2007 r. Nr 133, poz. 921 ze zm.

i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej)⁶⁹, a zwierząt futerkowych (określonych rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej)⁷⁰, sprawuje Inspekcja Weterynaryjna.

Podjęcie działalności nadzorowanej polegającej m.in. na utrzymywaniu zwierząt gospodarskich jest dozwolone po uprzednim zgłoszeniu, w formie pisemnej, zamiaru jej prowadzenia powiatowemu lekarzowi weterynarii właściwemu ze względu na przewidywane miejsce jej prowadzenia (art. 5 ust. 1 pkt 2 uozz).

Powiatowy lekarz weterynarii w przypadku stwierdzenia, że przy prowadzeniu działalności nadzorowanej, polegającej na utrzymywaniu zwierząt, są naruszone wymagania weterynaryjne określone dla tej działalności, w zależności od zagrożenia stwarzanego dla zdrowia publicznego lub zdrowia zwierząt, wydaje decyzję: 1) nakazującą usunięcie uchybień w określonym terminie lub 2) nakazującą wstrzymanie działalności do czasu usunięcia uchybień, lub 3) zakazującą umieszczania na rynku lub handlu określonymi zwierzętami będącymi przedmiotem działalności albo zakazującą produkcji, umieszczania na rynku lub handlu określonymi produktami wytwarzanymi przy prowadzeniu tej działalności (art. 8 ust. 1 uozz).

Powiatowy lekarz weterynarii prowadzi rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną, polegającą m.in. na utrzymywaniu zwierząt gospodarskich, na obszarze jego właściwości. Rejestr zawiera: 1) imię, nazwisko, miejsce zamieszkania i adres albo nazwę, siedzibę i adres podmiotu, określenie rodzaju i zakresu prowadzonej działalności nadzorowanej, informacje o decyzji o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 i 3, datę wpisu i wykreślenia z rejestru (art. 11 uozz).

Państwowa Inspekcja Sanitarna realizuje zadania z zakresu zdrowia publicznego, w szczególności poprzez sprawowanie m.in. zapobiegawczego i bieżącego nadzoru sanitarnego nad warunkami higieny środowiska i higieny pracy w zakładach pracy (art. 1 i 2 ustawy z 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej zwanej dalej „upis”).

Do działań zapobiegawczych nadzoru sanitarnego należy m.in.: opiniowanie projektów planów zagospodarowania przestrzennego województwa, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy; uzgadnianie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu oraz dokumentacji projektowej budowy i zmiany sposobu użytkowania obiektów budowlanych pod względem wymagań higienicznych i zdrowotnych; uczestniczenie w dopuszczeniu do użytku obiektów budowlanych; inicjowanie przedsięwzięć oraz prac badawczych w dziedzinie zapobiegania negatywnym wpływom czynników i zjawisk fizycznych, chemicznych i biologicznych na zdrowie ludzi (art. 3 upis).

Do działań bieżących nadzoru sanitarnego należy kontrola przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne, dotyczących m.in. higieny środowiska, a zwłaszcza wody do spożycia, czystości powietrza atmosferycznego, gleby, wód i innych elementów środowiska w zakresie ustalonym w odrębnych przepisach oraz utrzymania należytego stanu higienicznego zakładów pracy (art. 4 upis).

⁶⁹ Dz. U. Nr 56, poz. 344 ze zm.

⁷⁰ Dz. U. Nr 116, poz. 778.

Państwowa Inspekcja Sanitarna podlega ministrowi do spraw zdrowia i jest kierowana przez Głównego Inspektora Sanitarnego (art. 7 ust. 1 i 2 upis). Państwowy inspektor sanitarny wykonuje zadania przy pomocy podległej mu stacji sanitarno-epidemiologicznej (art. 15 upis) oraz może upoważnić⁷¹ niektórych pracowników stacji sanitarno-epidemiologicznych do wykonywania w jego imieniu określonych czynności kontrolnych i wydawania decyzji (art. 35 upis).

Zadania **nadzoru budowlanego** wykonują: Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego, wojewoda przy pomocy wojewódzkiego inspektora nadzoru budowlanego jako kierownika wojewódzkiego nadzoru budowlanego, wchodzącego w skład zespolonej administracji wojewódzkiej oraz powiatowy inspektor nadzoru budowlanego (art. 80 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, zwana dalej „upb”). Do ich podstawowych obowiązków należy nadzór i kontrola nad przestrzeganiem przepisów prawa budowlanego oraz wydawanie decyzji administracyjnych w sprawach określonych przez prawo budowlane (art. 81 „upb”).

Jeżeli z przeglądu ekologicznego albo z oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko wymaganej przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, albo z analizy porealizacyjnej wynika, że mimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie mogą być dotrzymane standardy jakości środowiska poza terenem zakładu lub innego obiektu (hałas pyły, odór i inne), stosownie do art. 135 uoś tworzy się obszar ograniczonego użytkowania. Dla obiektów takich jak fermy zwierząt, obszar ograniczonego użytkowania tworzy rada powiatu w drodze uchwały. Podstawą do utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania, może być emisja amoniaku, siarkowodoru czy merkaptanów. Dopuszczalne stężenie tych gazów reguluje rozporządzenie Ministra Środowiska z 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu⁷².

⁷¹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 31 grudnia 2009 r. w sprawie zasad i trybu upoważniania pracowników stacji sanitarno-epidemiologicznych lub Głównego Inspektoratu Sanitarnego do wykonywania określonych czynności kontrolnych i wydawania decyzji w imieniu państwowych inspektorów sanitarnych lub Głównego Inspektora Sanitarnego (Dz. U. z 2010 r. Nr 2, poz. 10).

⁷² Dz. U. z 2010 r. Nr 16, poz. 87.

Wykaz skontrolowanych podmiotów oraz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły w nich kontrole

Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi

1. Ministerstwo Środowiska
2. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
3. Główny Inspektorat Weterynarii

Delegatura NIK w Gdańsku

1. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku

Delegatura NIK w Olsztynie

1. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
2. Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Olsztynie
3. Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Ostródzie
4. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Olsztynie
5. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Ostródzie

Delegatura NIK w Poznaniu

1. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu
2. Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Gnieźnie
3. Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Wolsztynie
4. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Gnieźnie
5. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Wolsztynie

Delegatura NIK w Warszawie

1. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie
2. Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Mławie
3. Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Żurominie
4. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Mławie
5. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Żurominie

Delegatura NIK w Zielonej Górze

1. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze
2. Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Międzyrzeczu
3. Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Nowej Soli
4. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Międzyrzeczu
5. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Nowej Soli

Wykaz osób zajmujących kierownicze stanowiska – odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność oraz ocen kontrolowanej działalności

Nazwa kontrolowanej jednostki	Kierownik jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej jednostki ⁷³
Ministerstwo Środowiska	Minister Środowiska: Maciej Grabowski od 27 listopada 2013 r., Marcin Korolec od 18 listopada 2011 r. do 27 listopada 2013 r., Andrzej Kazimierz Kraszewski od 2 lutego 2010 r. do 18 listopada 2011 r.	Pozytywna
Główny Inspektorat Ochrony Środowiska	Główny Inspektor Ochrony Środowiska: Andrzej Jagusiewicz	Pozytywna
Główny Inspektorat Weterynarii	Główny Lekarz Weterynarii: Janusz Związek od 6 listopada 2008 do 17 marca 2014 r., Krzysztof Jażdżewski p.o. Głównego Lekarza Weterynarii od 18 marca 2014 r.	Pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku	Pomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska: Zbigniew Macczak	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie	Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska: Bogdan Meina od 1 kwietnia 2014 r., Danuta Budzyńska od 25 czerwca 2007 r. do 31 marca 2014 r.	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu	Wielkopolski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska: Zdzisław W. Krajewski	Pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie	Mazowiecki Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska: Adam Ludwikowski	Pozytywna
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze	Lubuski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska: Maria Małgorzata Szablowska od 28 listopada 2012 r. Zbigniew Lewicki od 1 maja 1999 r. do 27 listopada 2012 r.	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Olsztynie	Powiatowy Lekarz Weterynarii: Mirosław Karczewski	Pozytywna
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Ostródzie	Powiatowy Lekarz Weterynarii: Andrzej Jankowski	Pozytywna
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Gnieźnie	Powiatowy Lekarz Weterynarii: Magdalena Całka-Zobel	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Wolsztynie	Powiatowy Lekarz Weterynarii: Paweł Jaśkiewicz	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Mławie	Powiatowy Lekarz Weterynarii: Roman Domański	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Żurominie	Powiatowy Lekarz Weterynarii: Anna Grzybicka	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości

⁷³ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

Nazwa kontrolowanej jednostki	Kierownik jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej jednostki ⁷³
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Międzyrzeczu	Powiatowy Lekarz Weterynarii: Małgorzata Matysek	Pozytywna
Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Nowej Soli	Powiatowy Lekarz Weterynarii: Józef Malski	Pozytywna
Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Olsztynie	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny – Dyrektor Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Olsztynie: Teresa Parys	Pozytywna
Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Ostródzie	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny – Dyrektor Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Ostródzie: Zdzisław Sokołowski	Pozytywna
Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Gnieźnie	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny – Dyrektor Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Gnieźnie: Danuta Winiarska	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Wolsztynie	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny – Dyrektor Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Wolsztynie: Maciej Wojciechowski	Pozytywna
Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Mławie	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny – Dyrektor Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Mławie: Ewa Sztuba	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Żurominie	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny – Dyrektor Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Żurominie: Agnieszka Cyran	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Międzyrzeczu	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny – Dyrektor Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Międzyrzeczu: Jarosław Marcela	Pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości
Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Nowej Soli	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny – Dyrektor Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Nowej Soli: Józefa Meissner od 28 listopada 2012 r., Maria Małgorzata Szablowska od 31 stycznia 2009 r. do 27 listopada 2012 r.	Pozytywna

Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

Prawodawstwo krajowe

1. Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz. U. Nr 147, poz. 1033 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r., poz. 145 ze zm.).
3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.).
5. Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1263 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r., poz. 21 ze zm.) obowiązuje od dnia 23 stycznia 2013 r. Poprzednio obowiązywała ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 ze zm.).
7. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2013 r., poz. 267).
8. Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 686 ze zm.).
9. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 ze zm.).
10. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2008 r. Nr 213, poz. 1342 ze zm.).
11. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2010 r. Nr 112, poz. 744 ze zm.).
12. Ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (Dz. U. z 2012 r., poz. 86).
13. Ustawa z dnia 2 kwietnia 2004 r. o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt (Dz. U. z 2008 r. Nr 204, poz. 1281 ze zm.).
14. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2013 r., poz. 856).
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397 ze zm.).
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków (Dz. U. Nr 5, poz. 46).
17. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. Nr 122, poz. 1055).
18. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 kwietnia 2006 r. w sprawie warunków i sposobu ustalania kosztów kontroli (Dz. U. Nr 71, poz. 495).
19. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie (Dz. U. z 2014 r., poz. 81).
20. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 116, poz. 778).
21. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344 ze zm.).

Prawodawstwo Unii Europejskiej

1. Rozporządzenie (WE) nr 2003/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. w sprawie nawozów (Dz.U.UE.L 304 z 21.11.2003, s. 1 ze zm.).
2. Rozporządzenie (WE) nr 882/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt (Dz.U.UE.L 165 z 30.04.2004, s. 1 ze zm.).
3. Dyrektywa 2003/35/WE z dnia 26 maja 2003 r. przewidująca udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniająca w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości dyrektywę Rady 85/337/EWG i 96/61/WE, zwana jest potocznie dyrektywą o udziale społecznym (Dz.U.UE.L 156 z 25.06.2003, s. 17 ze zm.).
4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/1/WE dotycząca zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli (Dz.U.UE.L 24 z 29.01.2008, s. 8 ze zm.) – uchylona 7.01.2014 r.
5. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE w sprawie emisji przemysłowych (zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola) (Dz.U.UE.L 334 z 17.12.2010, s. 17 ze zm.).
6. Dyrektywa Rady 96/61/WE dotycząca zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli (tzw. Dyrektywa IPPC), (Dz.U.UE.L 257 z 10.10.1996 r., s. 26 ze zm.) – uchylona 18.02.2008 r.

Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Minister Środowiska
6. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
7. Sejmowa Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
8. Sejmowa Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi
9. Sejmowa Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa
10. Senacka Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi
11. Senacka Komisja Środowiska
12. Główny Inspektor Ochrony Środowiska
13. Główny Lekarz Weterynarii
14. Główny Inspektor Sanitarny
15. Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego